

PENTRU SUFLETUL BASARABIEI

III 28685

III 28685

PENTRU SUFLETUL BASARABIEI

ACHTOLJER
ATOD

IERARHII ȘI PREOȚII DIN ARDEAL IN MISIUNE
LA FRAȚII DIN BASARABIA DESROBITA

Preot GHEORGHE SECAȘ

219105

III 28685

III 28685

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA III 481 286

1376/05

I
Pregătirea expediției misionare
în Basarabia și Transnistria

B.C.U. Bucuresti

C200511129

Inventar nr. 54126/10

*Membrii mistunii ardeleni pentru Basarabia, în popasul din București la biserica Radu-Vodă
La mijloc I. P. S. Sa Mitropolitul NICOLAE al Ardealului, înconjurat de PP, SS. Lor Episcopii ardeleni și de preoți misionari*

Pentru sufletul Basarabiei

Când în 22 Iunie 1941 dl Mareșal Ion Antonescu Conducătorul Statului, a dat ordin Armatei Române de trecere a Prutului a fost o cutremurare de nădejde în toate inimile românești. A fost o răsuflare generală de întoarcere la viață, după înăbușitoarea și dureroasa experiență a anului de pomină 1940. Când ceriul a hotărât, când Dumnezeu ne-a trimis pe bărbatul mult așteptat, care cu bărbăție fără seamăn a dat semnalul de luptă pentru redobândirea strămoșeștilor moșii și de război sfânt pentru reînălțarea crucii lui Hristos, atunci ființa întregului nostru neam s'a înviorat, s'a simțit chemată la o nouă existență de luptă și de jertfă pentru dăltuirea unui viitor de lumină în fața generațiilor ce vor veni.

*

Peste glia robită a Moldovei lui Ștefan cel Mare au apărut la ordinul Mareșalului, din nou armele românești pentru a înfrunța, zdrobi și alunga puhoiul sălbatic al stepei asiatică. Ziua de 22 Iunie a liniștit somnul veșnic al Basarabilor și Mușatinilor. Tradiția de eroism și dragoste de pământ moștenită de ei „din coapsa Daciei și-a Romei” și trecută urmașilor, n'au desmințit-o nici dorobanții noștri, cari au trecut Prutul cu vitejie în sfânta zi de 22 Iunie.

*

În vreme ce ostașul român redobânda prin luptă dârză pas cu pas, metru cu metru, pământul Basa-

rabiei din mâna unui inamic diabolic și înarmat până în dinți, Biserica neamului făcea rugă stăruitoare către Atotputernicul Dumnezeu pentru izbânda armelor românești. Nu lupta numai oștirea purtătoare de arme în linia frontului, ci lupta un neam întreg prosternat în rugăciune în fața sfintelor altare ale Bisericii străbune.

Drept răspuns la o așa unitate de simțire și de voință totală de-a izbândi, Dumnezeu ne-a trimis biruința. Zi cu zi, în urma unor lupte grele, armatele sovietice au fost respinse și alungate peste Nistru. În decurs de șase săptămâni, Basarabia, sângerând ce-i drept pe urma ranelor primite, dar se afla liberată din ghiarele bolșevice și redată patrimoniului național.

Blândul norod basarabean a răsuflat ușurat. Încercarea prin care trecuse, îl lovise greu în ceea ce avea el mai sfânt: credința.

Bisericile fuseseră închise. Rugăciunea în ele era tolerată numai plătindu-se taxe grele. Cei cari mergeau la rugăciune erau priviți ca vrăjmași ai comunismului, deci erau notați pe lista neagră. Urmarea era impunerea unor biruri foarte ridicate asupra persoanelor socotite că dau dovadă de oarecare cucernicie. Toată lumea era suspectată; trăiau toți într'o neliniște și nesiguranță chinuitoare. Fiecare noapte își avea surpriza ei; rând pe rând erau ridicate de prin sate și orașe familii întregi de fruntași și de gospodari vrednici basarabeni. Unde erau duși, nu știa nimeni, iar de îndrăzneia cineva să întrebe, a doua sau a treia noapte era ridicat și el și dispărea fără de urmă. În felul acesta au fost deportați în Siberia sau uciși mișelește fără nici o judecată, în decurs de numai un an, peste 10 mii de frați basarabeni. Iată ce a însemnat stăpânirea bolșevică în Basarabia.

*

Dacă frații basarabeni au avut prilejul să vadă pe bolșevici în decursul stăpânirii de un an, apoi în retragerea lor din Basarabia i-au putut cunoaște de-săvârșit. Văzându-se scăpați de ei prin vitejia ostașilor Români, bucuria lor n'a cunoscut margini, lucrul li se părea de necrezut și-așteptau mereu să treacă timpul care să-i întărească în ceea ce vedeau cu ochii. Unii din ei, mai slabi de înger se temeau ca nu cumva bolșevicii să se întoarcă iar.

*

Cam aceasta a fost starea de spirit a fraților basarabeni în urma stăpânirii de un an a bolșevicilor și în urma alungării lor din Basarabia. Dacă armata noastră le-a redat libertatea individuală și națională, trebuia să mai vină și altcineva care să redea liniștea sufletească și încrederea, atât de necesare după grozava involburare prin care au trecut. După ce armele de oțel și foc și-au spus răspicat parola, trebuia să mai răsune ceva în Basarabia: *Cuvântul lui Dumnezeu*.

*

„Mângăiați, mângăiați poporul, zice Domnul. Grăiți-i la inimă și strigați: Iată îngenuncherea a luat sfârșit, ispășirea ați plinit-o îndoit. De-acum gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările lui“ [Isaia 40, 1-3]

Misiunea Ardeleană

La sfârșitul lunii Iulie 1941, întorcându-mă de pe câmpul de operații din Basarabia, unde am însoțit un regiment motorizat în calitate de duhovnic al ostașilor, am fost primit în audiență de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Înaltul Ierarh a arătat un interes deosebit față de Basarabia și față de norodul

basarabean, de stările de acolo și consecințele în sufletul basarabean a stăpânirii bolșevice de un an. Mi-a comunicat că dorește să se ducă în acea parte a Moldovii culegând personal impresii și experiență la fața locului.

După vreo 3 săptămâni, într'o nouă convorbire am aflat că I. P. S. Sa se cugetă la o călătorie misionară în stil mare a tuturor ierarhilor ortodocși din Ardeal și-a unui mare număr de preoți, ceea ce s'a realizat.

La sfârșitul lunii August totul era pus la punct, iar în ziua de 1 Septembrie a fost plecarea din Sibiu.

Inceputul anului bisericesc, marca în acest fel una din marile acțiuni duhovnicești inițiată de mintea luminată și de sufletul mare ale unui ierarh de seamă. Frumusețea morală a acestei inițiative și valoarea înfăptuirii misionare, venită la timpul cel mai oportun, o va stabili fără îndoială istoria bisericească. Noi ne vom mărgini a fixa etapele succesive ale acestei călătorii misionare, la care am avut deosebita cinste de-a lua parte, culegând în urma ei cea mai profundă mângâiere a sufletului.

Planul cu misiunea duhovnicească la frații din Basarabia a fost împărțit din vreme și credincioșilor din Ardeal prin scrisori pastorale speciale. Gândul I. P. S. Sale era ca tot poporul ardelean să ia cunoștință de această inițiativă, să se împărtășească duhovnicește de ea, să facă rugăciuni pentru reușita deplină a acestei lucrări misionare. În felul acesta ierarhii ardeleni cu ceata de preoți misionari, nu se duceau singuri la frații de credință dintre Prut și Nistru, nu, ci aveau cu ei asentimentul întreg și neprecupețit al poporului credincios din Ardeal, precum și ajutorul duhovnicesc al rugăciunilor clerului și poporului rămas acasă. Iată aici scrisoarea I. P. S. Sale din 31 August 1941:

Nr. 13,263/1941 Prez.

Nicolae,

în îndurarea lui Dumnezeu Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba-Iulia și Sibiu și Mitropolit al Românilor ortodocși din Ardeal, Banat, Crișana și Maramurăș

Iubitului cler și popor: Hăr și milă dela Dumnezeu Tatăl și dela Domnul nostru Iisus Hristos.

Iubiții mei fii sufletești,

Vă împărtășesc o veste care Vă va umplea pe toți de o mare bucurie.

Toți arhipăstorii din Mitropolia Ardealului, eu și Prea Sfințiții Episcopi: Andrei al Aradului, Vasile al Timișoarei, Nicolae al Orăzii și Veniamin al Caransebeșului, ne-am hotărât ca, împreună cu un număr de câteva zeci de Cucernici preoți din eparhiile noastre, să plecăm la fiii neamului și la frații noștri din scumpa Basarabie, scăpată de sub robia străină și nelegiuită prin jertfa vitezei noastre armate, ca să le ducem cuvânt de mângâiere și de zidire creștinească și românească după grelele suferințe prin cari au trecut.

Ei au însetat un an întreg după cuvântul dumnezeesc al Evangheliei, neavând preoți și fiind oprți dela bucuria duhovnicească a cercetării sfintelor biserici.

Mulți și-au pierdut părinți, frați, copii, sub prigoana bolșevismului necredincios.

Sufletul lor e îndurerat și rănit, căci dușmanii crucii voiau să li-l omoare cu totul.

Ne ducem să turnăm peste rănile lor, cu un ceas mai de vreme, balsamul vindecător al credinții și să le întărim sufletul cu dragostea Noastră, cea întru Domnul.

Vrem să ne rugăm cu ei, mulțumind bunului Părinte ceresc care le-a adus mântuire lor și nouă tuturor și să ne înflăcăram împreună iubirea față de scumpa noastră Țară și față de neamul nostru dreptcredincios.

Vă rog, iubii mei, să ne însoțiți cu rugăciunile Voastre, ca drumul și fapta la care pornim să rodească din belșug întru întărirea credinții și sporirea dragostei între frați, spre refacerea și înălțarea Țării și mântuirea sufletelor noastre ale tuturor.

Punem la inimă Cucernicilor noștri preoți ca în Duminica următoare după primirea acestei scrisori vestitoare, să înalțe rugăciuni către Dumnezeu a toată puterea și milostivirea, ca să Ne însoțească cu ajutorul Său în drumul și ostenelele Noastre.

Iar Voi, iubii mei, în vremea îndepărtării mele din mijlocul Vostru, să sporiți în ascultare de poruncile Domnului și în toate cele de folos pentru sufletul Vostru.

Impărtășindu-Vă, odată cu această veste, arhiereshile Noastre binecuvântări și rugându-Vă să fiți cu noi în tot timpul, cu gândurile și cu inimile Voastre, am rămas Sibiu, la 31 August 1941.

Al Vostru al tuturor de tot binele voitor

(ss) NICOLAE

arhiepiscop și mitropolit

O primă întâlnire cu sufletul basarabean

1 Septembrie

În drum spre București, la Vlădeni, jud. Brașov, se află un lagăr de prizonieri ruși cu un efectiv total de vreo 2000 de oameni. Dintre aceștia vreo 600 sunt frați basarabeni, ce fuseseră încorporați în armata bolșevică. I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae îi vizitase mai înainte în mai multe rânduri, legase chiar cunoștințe duhovnicești cu mulți dintre ei. Acum când pleca în Basarabia, a fost firesc să se oprească la cantonamentul lor, vestind basarabenilor că se duce în ținuturile lor, că va cerceta satele basarabene, ducând mângăiere și cuvânt de întărire poporului credincios de acolo.

Când basarabenii din lagăr au înțeles că I. P. S. Sa merge la ei acasă, a fost o explozie de bucurie în mijlocul lor. Foarte mulți dintre ei, cu deosebire cei căsătoriți, l-au rugat pe I. P. S. Sa să le ducă scrisori acasă, iar la întoarcere să le dea de știre aducându-le vești de acasă. Preoții însoțitori au luat o serie de adrese de prin diferitele sate basarabene, cu gândul de-a cerceta familiile acestor frați.

Indreptându-ne spre mașini după ce am împărțit câteva sute de cărți de rugăciuni și de iconițe, prizonierii basarabeni ne înconjurau din toate părțile uitându-se cu nespusă duioșie la noi. Parcă voiau să spună, luați-ne și pe noi. Dar dintre toți fratele Toader Sârbu din Strășeni [Lăpușna] era mai stăruitor. S'a adresat direct I. P. S. Sale spunând: „Am 7 copii, pe cari am fost nevoit să-i părăsesc; cum n'aș veni și eu să văd ce fac! De cinci săptămâni n'am dela ei nici o știre”. S'a agățat de aripa mașinii I. P. S. Sale și nu se mai lăsa dus de acolo. Înaltul ierarh a fost mișcat în fața dorinței atât de vii a fratelui Toader. L-a mângăiat și i-a făgăduit că va însărcina un preot din misiune să cerceteze în Strășeni familia lui și că la întoarcere îi va aduce veste dela cei 7 copii.

Oprirea aceasta la cantonamentul prizonierilor ruși dela Vlădeni, între care am întâlnit sute de frați basarabeni și-a avut darul ei. Era pentru noi o primă întâlnire cu inima caldă a basarabenilor, un prim contact cu sufletul vibrant și plin de avânt duhovnicesc al fraților dintre Prut și Nistru. Acolo în pădurea Vlădenilor, frații din lagăr ne-au dat o arvună a marilor bucurii pe cari aveam să le trăim în Basarabia.

Popasul duhovnicesc din Capitală

2—4 Septembrie

Biserica Radu-Vodă, am asemuit-o cu o insulă a liniștii în mijlocul valurilor involburate ale vieții din

Capitală. Am trăit trei zile de reculegere la Radu-Vodă. În drum spre o lucrare atât de înălțătoare, era firesc să culegem mai întâi puteri duhovnicești printr'o retragere spirituală, căreia i-a urmat mărturisirea preoților misionari și împărtășirea lor cu sfintele și de viață făcătoare ale lui Hristos taine.

Meditația rostită de P. S. Sa Andrei al Aradului la mărturisire, cu tema: „*Rămâneți întru mine și eu întru voi*” a lucrat adânc în sufletele noastre și amintirea acelor emoții sfinte ne va mângăia pentru multă vreme.

Iar sf. Liturghie de a doua zi, când au slujit toți Vlădicii în frunte cu Mitropolitul Ardealului și când cei 60 de preoți prezenți purtau epitrahilul întrecându-se în cântare îngerească bănățenii, bihoreni și ardelenii, împărtășindu-se toți frățeste din acelaș potir, va rămâne pentru sufletul nostru ca o experiență cerească după care ne vom dori neconținut.

*

În Capitală misiunea ardeleană s'a bucurat de toată sollicitudinea forurilor superioare. A fost întâmpinată de I. P. S. Sa Preafericitul Patriarh Nicodem, de Dl Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de miniștri, de dl Ministru Rosetti, de dl Subsecretar de Stat al Cultelor Ioan Sandu etc.

Impetuozitate misionară

Misiunea ardeleană în Basarabia a fost pregătită din vreme și pusă la punct până în cele mai mici amănunte. Întâlnirea generală a fost dată în București pentru că de acolo urma să se facă imbarcarea în mașini de lux-turisme pentru ca în acest fel echipele să se poată mișca cât mai ușor pe itinerariul dat.

Înainte de-a pleca din Sibiu, I. P. S. Sa a primit avizul dela Minister că cele 15 mașini își așteaptă

misionarii. Deci s'a dat ordin de plecare spre București. Acolo însă cu toate că am zăbovit două zile, mașinile nu mai sosiau la Radu-Vodă. Mașinile destinate misiunii plecaseră din ordin superior în Transnistria unde Comandamentul de război le reclama. Până când s'au pus la punct alte mașini, a mai trecut timp. Misionarii noștri erau însă nerăbdători. Se preumblau agitați prin grădina bisericii Radu-Vodă și de câteori se auzea vreun claxon de mașină întorceau repede capul zicând, trebuie să fie mașinile noastre. În după masa zilei de 4 Septembrie mașinile au sosit într'adevăr. Febrilitatea preoților misionari nu s'ar putea descrie. Alergau toți încoace și încolo, aduceau bagajele la mașini, se rânduiau după eparhii și după echipe, scurt, era o febrere extraordinară și-o voie bună copilărească. Au convenit cu toții că plecarea se va face imediat. Era ora 4 după masă. Iată sosesc Înălții Ierarhi în frunte cu Mitropolitul Nicolae. Șefii preoților pe eparhii, au prezentat fiecare raportul că imbarcațiunile sunt executate, preoții prezenți cu toții sunt gata de plecare spre Basarabia. De 3 zile plouase și fusese rece. Acum ceriul ne îmbia darnic albastrul său, iar soarele ne învăluia într'o căldură plăcută. Toți am luat aceasta ca un bun augur pentru misiunea noastră și stăruiam în cor să plecăm, cu riscul de-a face o bună parte din etapă noaptea.

Ierarhii noștri n'au fost de aceeaș părere. A pleca la ora 5 d. m. într'un drum atât de lung nu li se părea potrivit și-au spus că plecarea va fi abia a doua zi la ora 7 dimineața.

Impetuozitatea misionară a preoților însă a mai stăruit. Să plecăm acum. Chiar de ne va apuca noaptea, nu face nimic. Dacă nu vom putea ajunge la punctul etapă, vom dormi pe drum în mașini.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, s'a arătat vesel,

văzând acest zel, dar a îndemnat la înțelegere pe preoți, fixând plecarea pentru a doua zi.

De altfel mai erau unele lucruri de aranjat cât privește pe șoferi, cu toții ostași concentrați și căroro unitatea încă nu le făcuse formele pentru plecare în Basarabia. Impetuoșii misionari au trebuit să se resemneze să mai petreacă o noapte în București.

Coloana în marș

În dimineața zilei de 5 Septembrie coloana celor 18 mașini s'a pus în mișcare și iată-ne la drum. Încă nici n'am ajuns să ieșim bine din București și ne-am dat seama că mersul în coloană nu este tocmai ușor, înaintarea se făcea greu. Vreo doi din șoferi erau tineri de tot, abia începători, un al treilea s'a dovedit periculos, încât au trebuit să treacă la volan unii preoți misionari, vechi conducători de mașină.

Unul din șoferii tineri Ionică, și-a tamponat mașina la 50 metri dela pornire, apoi în Ploiești a primejduit pe un polițist încât ar fi ajuns cu siguranță la arest, dacă n'ar fi făcut parte din coloana misionară pentru Basarabia. Către ora 13 am ajuns la Buzău, dându-ne seama că înaintăm cu o viteză medie destul de redusă. De altfel nu ne interesa atât de mult viteza, ci faptul să înainteze toată coloana, să nu rămână în urmă nici o mașină. I. P. S. Sa exercita în privința aceasta un control riguros, care s'a dovedit de altfel salvator. Timpul la plecarea din Capitală a fost frumos, spre ameză cerul s'a acoperit cu nori, iar odată cu căderea serii a început și ploaia.

Se dăduse de știre la Bârlad că vom poposi acolo peste noapte. Toate mașinile dădeau zor să ajungă acolo la ora cinci. Bârlădenii în frunte cu părintele protoiereu de acolo au pregătit o primire deosebită misiunii ardeleni; tradiționala ospitalitate mol-

dovenească și-a spus cuvântul. După o zi întreagă de drum obositor, agapa din Bârlad a făcut minuni, călătorii obosiți au luat puteri noi.

Se făcuse ora 23, iar I. P. S. Sa nu mai sosia. Cu toții eram îngrijorați. Ce se întâmplase? Înainte de Tecuci o mașină dintr'ale bihorenilor era în pană. Pana se tot repeta la fiecare sută de metri. Toate mașinile au trecut înainte, numai cele două mașini ale I. P. S. Sale au rămas escortând mașina care era în pană. Da, acolo pe drumul Tecuciului în puterea nopții pe ploaie, Mitropolitul Ardealului străjuia cu răbdare la repararea unei mașini pentru ca să sosească la Bârlad, abia după miezul nopții. Gestul acesta al I. P. S. Sale a mișcat mult pe toți echipierii, fiind pentru fôți o pilduire ziditoare.

Trecem Prutul

6 Septembrie

Am pornit din vreme din Bârlad și-am căutat să nu zăbovim pe drum întrucât voiam să ajungem în după masa aceleiași zile la Chișinău. S'a făcut un scurt popas la Huși, vizitându-se sf. Episcopie de acolo și-apoi mereu înainte. Doar la Prut ne-am oprit, unde vremelnic mai stăruie un control al celor ce intră și ies din Basarabia. Cu emoția firească în astfel de împrejurări, am poposit în cea dintâi comună de pe malul stâng al Prutului, *Leușeni*, era primul contact cu pământul și cu sufletul Basarabiei. I. P. S. Sa a stat de vorbă cu câțiva săteni și le-a dat cărți de rugăciune, iconițe și cruciulițe. Am pornit-o apoi înainte. Șoseaua asfaltată ducea peste târgul Hăncești spre centrul Basarabiei. Kilometru de kilometru se înșiruiă dealungul drumului crucile cu cască de fier, străjuind morminte de eroi germani și români. În aceste părți s'au dat lupte grele, cari au cerut jertfe mari. Pădurea Hănceștilor va rămâne în istorie pentru

Luptele înverșunate ce s'au dat acolo și unde ostașul român a desfășurat o bravură legendară.

Defilând pe dinaintea acestor morminte de eroi, eram mișcați până în adâncul sufletului și 'n taină

faceam rugăciuni pentru cei căzuți vitejește. Călcăm pe pământ răscumpărat, stropit cu sânge mucenicesc, vedeam tot mai limpede perspectiva sacră în care trebuia îndeplinită lucrarea noastră misionară.

In Capitala Basarabiei

In ziua de 6 Septembrie ora 18 coloana celor 18 mașini se afla în număr complet la Chișinău, în fața palatului mitropolitan dărâmat și ars. Cap de coloană a fost P. S. Sa Andrei al Aradului, care fiind încă la ora 11 în Chișinău, a slujit împreună cu P. S. Sa Efrem, locțiitor de Arhiepiscop, slujbă de mulțămire și luând cuvântul a prețuit în cuvinte alese cărmuirea de un an a neînfricatului nostru Conducător Domnul Mareșal Ion Antonescu.

Intrând în Chișinău, orașul ne-a făcut cea mai dureroasă impresie. Capitala Basarabiei nu-i decât o

ruină. Străzile principale, clădirile mai impunătoare au fost toate arse și dărâmate prin dinamită. La fel este cu clădirile bisericii. Incepând cu marea catedrală mitropolitană „Soborul“, cum îi spun basarabienii, cu palatul mitropolitan, cu casele eparhiale, cu Facultatea de Teologie, liceul eparhial etc. totul e dărâmat, e pustiit, e ars. Bolșevicii și evreii au comis fapte, de-o crudă barbarie, de adevărați vandali. Ți-se întunecă mintea văzând cât de negru le-a fost sufletul și ce pustiiri au fost capabili să săvârșească. Soarta lui Cain va fi plata lor, rățaci-vor în neliniște, fugăriți vor fi necunoscând odihna până la sfârșitul lor blăstemat.

*

Cu toată această barbară ruinare care a fost soarta Chișinăului, orașul nu mi-a făcut impresia de pustiu, de groază. Pe străzile lui se desfășura o mișcare destul de vie. Vedem pe inimoșii noștri ostași alergând grăbiți și îndeplinindu-și treburile lor, unii pe jos, alții pe motociclete, alții în mașini; din altă parte vedeai o companie întreagă pășind în cadență și cântând voios. La fel pășiau soldații germani cu chipurile lor nălbite. Prin grădinile orașului și prin piețe erau cantonate Regimente motorizate cu fel de fel de mașini și ateliere încât îți era mai mare dragul să zăbovești printre ei. Am observat apoi și lumea civilă, ceva mai îngândurată, e drept, dar plină de nădejde.

Atunci mi-am zis: nu e bine să facem pe profetul Ieremia asupra ruinelor Chișinăului. Nu, vremea plângerii a trecut. Să plângă fiii lui Iuda, de cari Basarabia s'a curățat complet. Ei sunt copiii blăstemului și vor lua îndoit pentru toate faptele lor urâte.

Noi să ne reculegem, să privim cu încredere în viitor. Chișinăul se va reclădi, Sionul lui „Soborul“, cununa Basarabiei, va străluci iar în viitorul cel mai apropiat. Opera sănătoasă, constructivă românească

1/11. 55. 26 / 72

= 220051129 =

va da din nou viață și strălucire Chișinăului. Pentru aceasta să ne bucurăm.

Itinerariul echipelor

Itinerariul în linii mari fusese pus la punct încă în București. Ajunși la Buzău P. S. Sa Veniamin al Caransebeșului cu echipele P. S. Sale, s'au despărțit de coloana principală luând drumul ce ducea spre sudul Basarabiei, cu județele Cahul și Ismail desemnate pentru Caransebeșeni.

Planul de lucrare a fost acesta:

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae cu patru echipe va propovădui în județele Lăpușna și Orhei.

P. S. Sa Andrei cu 3 echipe în județele Tighina și Cahul-nord.

P. S. Sa Vasile cu 3 echipe în județele Hotin și jumătate Bălți.

P. S. Sa Nicolae cu 3 echipe în județele Soroca și în cealaltă jumătate Bălți.

P. S. Sa Veniamin cu 3 echipe în județele Ismail, Cetatea-Albă și Cahul-sud.

Fiecare din PP. SS. Ierarhi, au luat drumul capitalei de județ unde aveau să lucreze. Acolo în înțelegere cu dnii prefecti, cari ne-au dat tot ajutorul, au alcătuit itinerarii pe echipe fixându-se lămurit localitățile unde fiecare preot avea să se deplaseze pentru misiune. Planul era întocmit ca cei peste 50 de preoți, în zece zile vizitând fiecare zilnic câte 2 comune, misiunea întreagă să fi cercetat 1000 de comune și orașe din Basarabia.

Cuvânt de chemare

Înainte de a porni la lucru pe teren, Ierarhii ardeleni au adresat din Chișinău o călduroasă chemare către frații basarabeni în care au arătat rostul venirii misiunii din Ardeal în Basarabia.

Acest cuvânt de chemare a fost tipărit în câteva zeci de mii de exemplare și distribuit preoților misionari, cari la rândul lor aveau să-l răspândească prin satele pe unde aveau să-și îndeplinească misiunea. Dăm aici acel cuvânt de chemare semnat de toți cei 5 ierarhii ardeleni.

Iubiți frați basarabeni,

Venim la Voi — noi ierarhii Bisericii noastre din Ardeal și un număr de preoți ardeleni — în numele Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Venim de pe meleagurile Ardealului, noi ierarhii și preoții lui, să Vă aducem cuvântul de mângăere al credinței după suferințele prin care ați trecut și cari au lăsat răni dureroase în sufletul și în casa fiecăruia din Voi.

Venim din Ardealul care știe ce este pătimirea sub jugul unei stăpâniri străine, căci a gustat din ea veacuri de-a rândul, iar azi geme de-o amarnică sfâșiere.

Venim să ne rugăm împreună cu Voi pentru înfrângerea vrăjmașului și pentru așezarea pe veci a granițelor scumpei noastre Români acolo unde le duce vitejia străbună reînviată.

Nu Vă cerem nimic, ci Vă aducem toată dragostea noastră creștinească și românească. Vrem să ne lipim sufletul nostru de sufletul Vostru și să Vă vorbim de Cel ce ne strânge pe toți în iubirea Lui și tămăduiește toată suferința, de Domnul nostru Iisus Hristos.

Cei ce V'au stăpânit în anul durerii care a trecut, n'au avut decât cuvinte aspre și lovituri neomenoase pentru Voi. Ați trăit ca niște orfani într-o lume de străini. V'au stingherit dela bucuria cea mai mare și mai sfântă a omului, aceea de a vorbi de Dumnezeu și de-a se ruga Lui. Ați rămas cei mai mulți fără părinții Voștri duhovnicești cari să facă rugăciuni pentru Voi și să îmblânzească firea omenească, cea ușor purtată de răutate.

Toate acestea au trecut ca un vis rău. Dumnezeu, prin vitejia bravilor noștri ostași cari și-au vărsat sângele pentru libertatea sufletului Vostru, V'a scos la liman și V'a ferit de apăsări și mai grozave cari aveau să vie. Să-i dăm slavă Lui, să fim recunoscători morților și răniților noștri. să mulțumim Majestății Sale Regelui nostru Mihai I și Conducătorului Statului, Mareșalul Ion Antonescu, cari au purces cu iubire de Hristos și de neam la această vitează faptă.

Dușmanii crucii și ai mântuirii omului fug împrăstiați și se mistue ca întunerecul de fața luminii.

Adunați-Vă în jurul nostru să înălțăm, în slobozenie, rugăciuni de mulțumită și de mărire Tatălui ceresc, să ne mărturisim credința nesdruncinată în puterea Domnului Iisus și în Harul mântuitor al Duhului Sfânt.

Numai unde stăpânește Sfânta Treime e liniște, pace și bunăvoință între oameni. Numai acolo coboară Dumnezeu dreptatea și dragostea între ei.

Veniți să cântăm Dumnezeului nostru: Slavă Ție Doamne, Slavă Ție!

Imbrățișându-Vă cu dragostea noastră cea întru Domnul, Vă împărtășim arhierestiile Noastre binecuvântări.

Chișinău, la 3 Septembrie 1941.

† **NICOLAE,**
Mitropolitul Ardealului

† **ANDREI**
Episcopul Aradului

† **VASILE**
Episcopul Timișoarei

† **NICOLAE**
Episcopul Orăzii

† **VENIAMIN**
Episcopul Caransebeșului

II

Desfășurarea lucrării misionare
în Basarabia

*În cimitirul din Răzeni—Lăpușna :
parastasul pentru cei 10 răzeși*

*Soborul din Chișinău purtând semnele muceniciei
Vezi pag. 17*

Desfășurarea lucrării misionare cu echipa I. P. S. Sale Mitropolitului NICOLAE al Ardealului

Prima zi de misiune

Duminică 7 Septembrie

La Chișinău

Frumoasă și bogată zi de rodnică și binecuvântată lucrare misionară. Basarabia ne-a făcut de altfel o frumoasă primire, întâmpinând Ardealul spiritual cu cer senin și soare cald. Dela Sibiu am pornit cu vreme rea. Ne-a plouat tot drumul până la București și-acolo la fel. În drum spre Basarabia până la Bârlad ceriul a fost mereu de plumb asupra noastră. Dar îndată ce am trecut Prutul, lumină cerească s'a revărsat peste noi. Duminică 7 Sept. a fost o zi minunată, zi de sărbătoare cu adevărat, dimineață senină, plină de lumină și de prospețime. În văzduh stăruia parcă o taină, o putere neînțeleasă care-ți umplea sufletul de nădejde.

Des de dimineață clopotele Mitropoliei, rămase ca prin minune de furia bolșevică, vesteau ziua Domnului și chemau stăruitor pe credincioșii din orașul năruit la rugăciune.

Sf. Liturghie s'a săvârșit la altarul de miază-zi al „Soborului“, parte ce a rămas neatinsă de furia flăcărilor. Partea centrală cu boltitura cea mare și partea de miază-noapte sunt arse.

Mâni ucigașe puseseră păcură peste podoabele bisericii, apoi au dat foc. — Flăcările lacome și-au fă-

cut rostul. Infățișarea Soborului este din cele mai triste, din cele mai sfâșietoare. Te cutremuri văzând atâta strălucire și podoabă prefăcută în fum și cenușe. Cu toată furia lor și cu toată pornirea lor de sălbatecă răsbunare bolșevicii prieteni ai Iudei n'au pricinuit decât pagubă materială care este acum pe cale de-a fi refăcută. — Râvna pentru casa Domnului și credința n'au putut-o zădărnici, dimpotrivă, acestea au crescut în sufletul basarabean.

Credincioșii s'au strâns în număr mare ascultând cu lacrimi în ochi Liturghia arhierască. Erau la altar: I. P. S. Sa Mitropolitul NICOLAE al Ardealului, P. S. Sa Efrem locțiitor de Arhiepiscop și un mare sobor de preoți și diaconi. A fost o slujbă asemenea celor din vremea persecuțiunilor, dat fiind cadrul unde se săvârșea.

La sfârșitul Liturghiei, Dl Colonel A. Dobjanski Primarul Chișinăului s'a adresat în vibrante accente I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae spunând între altele: „Ardealul spiritual a venit la noi: Mureșul se înfrățește cu Nistrul. — Bolșevicii cari au pustit Basarabia credeau că ne vor perde, dar s'au înșelat. Au vrut să ne răpună credința, dar noi tocmai prin credință i-am înfrânt și-i vom răpune desăvârșit. Suportul moral al credinței ține pe Moldoveni; credința ne-a fost în trecut tăria și scăparea noastră și tot prin credință vom fi izbăviți“.

A luat apoi cuvântul I. P. S. Sa rostind o minunată cuvântare, pe care după notele luate o prezentăm mai în jos. Ceeace n'am putut cuprinde în note, a fost atmosfera de înălțare pe care a creat-o acea cuvântare, extazul ascultătorilor și peste tot impresia covârșitoare produsă în toate inimile.

In Catedrala din Chișinău

Cuvântarea

I. P. S. Sale Mitropolitului NICOLAE al Ardealului, rostită la 6 Septembrie 1941

P. S. Voastre,

C. părinți,

Iubiți fii sufletești și frați basarabeni,

Noi toți ierarhii ortodocși din Ardeal însoțiți de 50 de preoți din eparhiile noastre, am sosit pe meleagurile de curând desrobite ale Basarabiei. Ceeace ne-a făcut să pornim de acasă, să ne așternem la drum lung și obositor a fost dragostea noastră curată față de sufletul vostru. Am venit aici în numele Domnului pentru sufletul Basarabiei. Am știut și-am cunoscut suferințele grele prin cari a trecut Basarabia și cu toate că și Ardealul se află în suferință, am ținut totuși să venim la voi să vă ștergem lacrimile și să legăm rănile anului trecut. Am venit în numele Domnului nostru Iisus Hristos, doftorul cel ceresc și tămăduitorul tuturor ranelor și suferințelor omenești. Am venit să ne rugăm cu voi înaintea lui Dumnezeu, în bisericile voastre așa cum se află ele, dărâmate, arse, sau pe jumătate în ruină, cum este și acest măreț sobor a cărui cupolă fu mistuită de flăcări, dar ne mângăiem că prin spărturile ei se vede ceriul lui Dumnezeu.

Am venit să aducem mulțămărită Tatălui ceresc, care ne-a adus desrobirea așa de curând, am venit cu dragoste frățească să îngere-

nunchem pe pământul Basarabiei udat cu sânge de eroi, am venit să salutăm ogoarele acestui ținut, care fumegă încă de pe urma pârjolului ce a trecut ca o vijelie peste el.

Cei fără Dumnezeu au dat năvală și asupra sufletului vostru, dar voi ați fost tari și credința voastră fără prihană. Cu toate încercările lor, nu v'au putut abate din calea credinței. Ei ziceau că nu este Dumnezeu, întocmai ca nebunul din Biblie. Iartă-i Doamne; parcă și se întunecă mintea când te gândești la nebunia de care au fost cuprinși. Ei au luat lupta împotriva ceriului, au tăgăduit că omul are suflet, degradând prin aceasta ființa omească și coborând-o în rândul dobitoacelor. Ei prețuiau numai trupul și pământul cu toate comorile lui. Dar noi știm ce-a zis Mântuitorul: „Ce i-ar folosi omului dacă ar dobândi lumea întreagă și sufletul și l'ar perde sau ceva da omul în schimb pentru sufletul său?” (Marcu 8, 36—37). Fără suflet nu poate fi veșnicie cu bucuriile cerești, dar nici viața aceasta nu are nici un rost. Auziți fraților ce învățătură mare ne-a dat Iisus: Decât lumea întreagă cu toate comorile și splendorile ei, mai greu trage în cumpănă un singur suflet.

Deodată cu credința în suflet voiau să steargă din inimile voastre și credința în Dumnezeu. Dar vedem cu bucurie că v'ați păstrat și credința în suflet și în Dumnezeu. Dumnezeu ne-a dăruit sufletul ca prin această scântie cerească să finem trează legătura noastră cu Cerul și cu cele sfinte. Dacă avem vreo răspundere în această lume, cea mai mare răspundere a omului este aceea pentru sufletul său. Nu ne-a dat Dumnezeu două suflete, ci

numai unul, pe acesta trebuie să-l păstrăm cu orice preț, să facem totul pentru mântuirea lui. În clipa în care cineva și-a pierdut sufletul, este pierdut acum și în veșnicie.

Împăratul roman Titus a crescut în grădina sa un cerb, care s'a îmblânzit și pe care împăratul îl iubia foarte mult. Cerbul venea regulat în grădina împărătească primindu-și hrana, dar era lăsat să colinde și singur pe câmp în deplină libertate. Pentruca nici un vânător să nu lăcomească la acest cerb nobil, împăratul a lăsat să i-se întocmească un lanț de aur în jurul gâtului, iar de lanț era atârnată o tăbliță cu inscripția: Noli me tangere! Caesaris sum. Nu mă atinge, eu sunt al împăratului!

Așa este și cu sufletul nostru, el poartă peste ființa sa scrisoare veșnică: Sunt al lui Dumnezeu.

Frați basarabeni

Voi v'ați împlinit datoria, față de Dumnezeu și față de suflet fiecare după cum ați putut. Dumnezeu a primit strigarea și suspinul din inimile voastre și rugăciunile tăcute în ascuns. Ați așteptat cu răbdare să sosească ceasul izbăvirii voastre. Dumnezeu a fost cu noi ca un părinte plin de bunătate. Dacă și-ar da seama toți oamenii cât de mult ne iubește Dumnezeu s'ar șterge orice răutate din suflete și-ar intra bunătatea, blândețea, pacea, dragostea.

Privesc la ruinele acestei biserici! Câtă răutate a trebuit să ți stăpânit sufletele acelor, cari în acest Sion au turnat păcură apoi au dat foc! Doamne cum ai putut răbda atâta fărădelege?

Dacă s'a arătat îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, aceea s'a făcut pentru a le da și acelor răgaz de întoarcere; dar acum iată-i izgoniți din aceste locuri și fi-vor izgoniți și mai departe și cați suferinții, ca prin aceasta să se trezească și să ajungă la pocăință. Dar cu noi Dumnezeu a fost milostiv. Abia după un an, v'a scöpat de cătușele robiei. Iată cum David în vederea ochilor voștri a învins din nou pe Goliat. Iată cum ostașul român, moldoveanul, munteanul, bănățeanul și ardeleanul, plin de vitejie, sub stăpânirea M. Sale Regelui Mihai I și a Mareșalului Conducător de Stat Ion Antonescu, v'a desrobit.

Frați basarabeni,

Să fiți cu mulțămire pentru toate, chiar și pentru suferințele îndurate. Așa a fost și'n trecutul neamului nostru și cine știe viitorul ce ne va mai aduce?

Precum un om are un suflet, așa și noi ca neam avem un suflet al neamului nostru. Cu toții suntem fiii aceluiaș neam. Ori ardeleni, ori moldoveni, ori bănățeni, ori munteni, un neam suntem, o limbă, graiu și un suflet avem. Când ne rugăm inimile noastre se îmbină în aceeaș rugă către Dumnezeu.

Noi una suntem!

În războiul din 1914—1918 Dumnezeu ne-a ajutat să tragem granițele țării noastre dela Nistru și până la Tisa. Pentru greșelile noastre, a venit încercarea peste noi! Dar cu toate încercările să ne păstrăm curat sufletul. Prin suflet trăiește un neam și înscrie pagini de mărire în istorie. În trecut avut-am mulți dușmani, dar ei dacă ne-au luat averile, pă-

mântul, copiii și alte lucruri, ne-a rămas totuși ceva pe care nu ni l'au putut lua, sufletul nostru. Și voi purtați în ființa voastră acest suflet al neamului. Noi suntem una ca suflet, credință, limbă și datini, zestre veșnică a neamului nostru.

Săpați și mai adânc credința în sufletele voastre; strângeți-vă în jurul altarelor, în jurul preoților și a conducătorilor voștri. Aplecați-vă cu smerenie înaintea lui Dumnezeu. Un popor întreg aplecat în rugăciune este ca o armată puternică nebiruită. Un popor care este treaz și-și vede misiunea încredințată lui de Dumnezeu, nu se teme de nici o pedecă pusă în calea lui de vrăjmași.

Noi vrem să trăim ca ceea ce suntem. Că suntem un neam mic sau mare, nu hotărește. Nu trage în cumpănă numărul mare sau mic, ci vrednicia unui neam. La judecată Dumnezeu nu ne va întreba, cați ați fost pe pământ, cum ați fost îmbrăcați, ci va întreba: ce suflet ați avut, în ce duh ați trăit?

Noi credem în Dumnezeu, mărturisim primatul sufletului, râvnim la valorile spirituale, dar bolșevicii au ridicat statuie lui Iuda.

*

Acestea sunt cuvintele și simțămintele, credințele și nădejtile pe cari am venit să vi le împărtășesc dela frate la frate. Cu toate că Basarabia a mai fost sub stăpânire străină vreme îndelungată, mă bucur că slova românească s'a păstrat și a răsbătut până la voi. Aceasta se datorește și bărbaților luminați pe cari Basarabia i-a avut în trecut,

cum a fost marele Mitropolit Gavril Bănulescu, care a fost Ardelean de origine.

*

Aducându-vă toată dragostea noastră frățească, vă facem rugămintea să vă rugați și voi pentru noi și pentru Ardealul nostru care sângerează din rană adâncă. Să nu fiți întristați pentru suferințe, ci să le socotiți ca încercări trimise de sus. „Dumnezeu pe cine iubește ceartă“.

În unele părți ale Africei sunt râuri cu ape repezi. Pentru a le trece oamenii iau pe umerii lor câte-o peatră grea și astfel apa nu-i poate mâna.

La fel face Dumnezeu cu noi. Ne încarcă cu poveri ca să fim mai grei, să nu ne ia valurile și încercările vieții.

*

Prin credință țineți-vă trează nădejdea, să pășim încrezători în destinul mare al neamului nostru. Cu sufletele înălțate și cu gândul la desăvârșita isbândă a dreptății să zicem:

Dumnezeu să ne țină pe iubitul nostru Suveran M. Sa Regele Mihai I; pe Conducătorul Statului viteazul Mareșal Ion Antonescu; Dumnezeu să ne ocrotească țara întregă și tot neamul românesc de pretutindenea. Dumnezeu să țină viu sufletul Basarabiei, una cu sufletul mare al neamului. Ceriul să ne binecuvinteze pe toți și să ne ajute. Amin.

*

Am dat numai crâmpoie din această cuvântare. Doamna Cantacuzino, Prezidentă Societății Ortodoxe a Femeilor, care a fost martoră, a mărturisit că a fost cea mai înălțătoare cuvântare pe care a auzit-o vreodată.

P. S. Sa Efrem, locotenent de Arhiepiscop al Chișinăului a mulțumit în cuvinte duioase I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae atât pentru magistrala cuvântare rostită, cât și pentru venirea în cercetare frățească și duhovnicească a misiunii ardeleni. „Ați venit în Basarabia greu încercată în vederea îndeplinirii unei lucrări atât de sfinte, atât de trebuincioasă acum și atât de mișcătoare pentru sufletul nostru“.

Parastasul pentru cei 70 de uciși

La ora 1230, vlădicii cari au slujit la sf. Liturghie precum și ceata preoților însoțitori se aflau la o tristă prohodire. La încrucișarea unor străzi largi în apropierea Consulatului italian din Chișinău, era adunată o mulțime imensă de credincioși. De-a lungul străzilor care țărănești, zeci de care și'n fiecare car un coșciug.

Fumul de tămâie se răspânda din belșug, sute de luminări ardeau, mii de ochi lăcrămau, iar rugăciunile de prohodire se rosteau cu pătrundere. Erau pomeniți peste 70 de fruntași basarabeni uciși mișelește de bolșevici. Iată câteva lămuriri în legătură cu moartea lor.

În palatul Consulatului italian din Chișinău, unde se instalase poliția secretă bolșevică cu agenții săi dela N. K. V. D. au fost asasinați zeci de cetățeni, cari au ocupat anumite demnități, sau cari au avut rude în armata română sau țaristă, sau au strâns ceva avere, la care lăcomiau comuniștii sovietici.

Pivnița palatului era transformată în pușcărie, slujind tot odată ca loc de execuție. Mai jos de pușcărie, cu vre-o sută de metri, erau săpate câteva gropi adânci: cimitirul.

Nenorocitele victime, aduse cu mașina la palat, erau coborâte în pivniță, unde li se lua un „interro-

gatoriu" sumar. Declarați dușmani ai comunismului, osândiții cu un foc de armă erau repede trimiși pe altă lume. Trupurile, unele sbătându-se între viață și moarte, ridicate de pe locul de execuție, se descărcau în groapă, prăvălind pământul peste ele și îngropându-se multe încă vii...

În fuga lor rușinoasă, jidovii au dat foc clădirii, — dar n'au izbutit să șteargă astfel urmele barbariei comise.

În primele zile din Septemvrie poliția Chișinăului a procedat la desgroparea asasinatilor. S'au desgropat peste o sută de cadavre de: intelectuali, frunțași naționaliști, preoți, copii, mai multe femei, elevi în uniforme străjerești etc.

Acestor victime, așezate în 74 de sicrie, li s'a făcut acum înmormântarea creștinească, prin care să se acopere, măcar o parte, din chinul cumplit ce l-au suferit.

Am fost și am văzut pivnița în care au fost împușcați, apoi gropile comune cari erau ca niște fântâni, unde victimile erau aruncate claie peste grămadă; am văzut și o parte din victime înșiruite pe un răzor pentru a fi recunoscute de familii. Spectacolul de groază nu poate fi descris, starea victimelor, complet desfigurate, evidenția barbaria tratamentului ce li s'a aplicat.

Toți cari veneau să vadă acest spectacol dureros își mărturiseau cu glas înalt revolta împotriva bolșevicilor criminali.

*

Ceeace am aflat și am văzut la Chișinău a fost numai un început. De acțiunile feroce și tâlhărești ale bolșevicilor avem să mai auzim și să mai vedem și'n alte părți ale Basarabiei. Nu este oraș, nici sat basarabeian în care mâna lor criminală să nu fi săvârșit cele mai sălbătice fapte. Așa la Orhei unde

au dat foc temniței peste cei închiși acolo; așa la Strășeni unde au fost împușcați doi învățători și câțiva gospodari; așa la Zăicani, la Cobusca nouă, la Răzeni și prin toate părțile. Fiecare localitate are ucișii săi, deportații săi, tot atâtea familii îndoliate și gospodării pustiite, mii de copii orfani de părinți și sute de părinți văduviți de copii. Iată care a fost durerea cumplită a Basarabiei; putea-va fi ea oare cuprinsă în cuvinte?

În grădina Consulatului italian, desgroparea celor uciși

La Grățiești [Lăpușna]

În după masa aceleiaș Dumineci, 7 Septemvrie I. P. S. Sa cu echipa pe care o conducea se afla în drum spre comuna Grățiești, comuna ce figura pentru acea zi în planul de misiune întocmit în înțelegere cu autoritatea administrativă. Dl Prefect al jud. Lăpușna Gheorghe Glod, bărbat foarte distins și suflet plin de credință a însoțit pe I. P. S. Sa la Grățiești. Cele două mașini ale Mitropoliei din Sibiu au luat-o spre nord de Chișinău, au urcat cea dintâi culme împrejmuitoare a orașului, culme unde străjuesc mai

multe morminte de ostași eroi, cari au luat cu asalt Chișinăul. Drumul ține vre'o 3 k/m. un plai mănos, iar în marginea drumului tranșeele și diferitele adăposturi, mărturisesc trecătorului că pe aici s'au dat lupte dârze. Iată în stânga o vie mare, loc adăpostit, din care o companie sovietică pândea înaintarea spre Chișinău a coloanelor române spre a le decima.

Pe culmea ce străjulește Chișinăul
mormintele ostașilor români,
căzuți vilejește

Vicleni, sovieticii au lăsat să treacă înainte un batalion din Regimentul 3 Vânători motorizat, apoi au deschis foc ucigaș din spate. După câteva clipe de nedumerire, bravul batalion așezându-se în linie de luptă a luat cu asalt via. Peste 70 de bolșevici au plătit cu moartea încercarea vicleană, ceilalți au fugit părăsindu-și armele. Peste astfel de locuri trecea acum echipa misionară cu Evanghelia și cu Crucea. În vale la 2 km. se întinde frunțașă comună Grătiești. Credincioșii din sat, cu câteva săptămâni mai înainte de groază ale războiului, se cercetați de un Mitropolit din Ardeal care venea la ei ca un părinte în numele dragostei Mântuitorului pentru a le aduce cuvânt de mângâiere și întărire.

Satul întreg aștepta în grădina bisericii. Primarul a ieșit înainte cu pâne și sare, iar C. părinte Vărzaru în ușa bisericii a întâmpinat pe înaltul ierarh cu sf. cruce. S'a săvârșit slujba Vecerniei la care a alergat popor mult. A vorbit apoi I. P. S. cât și ca înțeleșul tuturor atât ca limbă, cât și ca învățătură. Era o desfătare să privești fețele blânde ale ascultătorilor, mulțumiți că nu le scapă nici o

vorbă din vestirea arhieriască. Ascultau cu toții, bătrânii, tinerii, bărbații, femeile. Da, erau multe femei cu pruncii la sân și au ascultat vreme de un ceas cuvântarea, purtându-și în aceeaș vreme dulcea lor povară de mame.

În Grătiești a fost cea dintâi întâlnire a I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae cu credincioșii dela țară, cu sufletul țăranului basarabean. Acest suflet atât de bun, atât de blând și atât de cucernic.

La eșirea din biserică credincioșii în număr mare au făcut un fel de manifestație, dacă i-se poate spune așa, înaltului Ierarh. Era pe înserate și ini-moșii Grătieșteni nu mai voiau să lase pe vlădica din Ardeal din mijlocul lor. „Mai rămâneți I. P. Sfințite cu noi“ a spus un frunțaș. „Vecernia a fost prea scurtă“. Drept răspuns I. P. S. Sa a scos sacul cu darurile împărțind tuturor cărți de rugăciune, ico-nițe, cruciulițe, da cruciulițe mai ales, pe care vred-nicile mame din Grătiești le cereau pentru copilașii lor. A fost interesant cum s'a stabilit numai decât o legătură de încredere desăvârșită între sufletul po-porului și Vlădica din Ardeal. Simțeau cu toții acei credincioși că s'a apropiat cineva de ei fără nici un gând ascuns, fără nici un motiv de interes personal. Sorbiau din privire pe I. P. S. Sa și nu l'ar mai fi lăsat să plece.

Di Prefect, martor la toate acestea a mărturisit că, deși a fost de atâtea ori în contact cu sătenii, n'a văzut la ei nici odată atâta căldură sufletească, atâta îndrăzneală cuviincioasă și atâta atașament spontan.

Poftit cu stăruință de bătrânul preot Vărzaru, I. P. S. Sa a trecut și pe la casa parohială, ducând acolo arhieriasca binecuvântare.

...„nici pâne“

Era către ora 9 când mașinile noastre se aflau deasupra Chișinăului, cufundat pe dea'ntregul în în-

tunerec. Bolșevicii s'au îngrijit ca uzina electrică să sară în aer odată cu fuga lor, de altfel era și ordin sever de absolută camuflare.

Iată-ne la căminul nostru, o casă bine îngrijită, pusă la dispoziția I. P. S. Sale din partea dlui General Voiculescu, Guvernatorul Basarabiei. Ne pregăteam de cină, când cel trimis la singurul restaurant ce exista atunci în Chișinău se întoarce și raportează: Restaurantul este închis dela ora 8, de altfel nici nu are cu ce ne servi, nu are nici pâne.

Dl prefect s'a dus personal până acolo, dar de unde nu este, omul nu poate lua, ori cine ar fi el. Foarte necăjit dl Prefect se scuză pe lângă I. P. Sfințitul Mitropolit. Dar I. P. S. Sa l'a liniștit îndată. Din o pâne adusă de acasă dela Dl Prefect și din rămășițe de merinde, am pregătit un mic praznic... Cină săracă, dar însoțită de cea mai bună dispoziție sufletească, de cea mai aleasă mulțămire.

Ziua a fost lungă, cu un program mare, îndeplinit întocmai, fapt care ne justifica încântarea sufletească.

Ne-am dus apoi spre odihnă întrucât a doua zi aveam de făcut drum lung, până la mănăstirea Curchiu.

Mănăstirea Curchiu

8 Septembrie

Acelaș cer senin din ajun. În bătaia soarelui de dimineață, mașinile misionare goneau pe drumul Chișinău-Orhei. Tocmai scăpam din codrii Orheiului și cu 3 klm. înainte de-a intra în oraș, face spre stânga un drum care urcând drept pe pârăul Vaticiului ne-a dus tocmai la Mănăstirea Curchiu. Așezată pe niște coline din dreapta Vaticiului, mănă-

stirea are una din pitoreștile poziții cari fac impresie călătorului. După o cotitură de drum, răsare deodată făptura bisericii celei mari, cu o cupolă impresionantă, împrejmuată de 6 turle.

Nu se mai poate vorbi despre această mănăstire ca înaintea anului de stăpânire bolșevică. Înainte fusese una din cele mai bogate și mai reputeate mănăstiri ale Basarabiei. Și în Basarabia mănăstirile nu sunt puține, se pot număra peste una sută.

Mănăstirea Curchiu¹ a fost întemeiată pela sfârșitul veacului al 13-lea de monahul Ioan Curchiu răzeșul, pentru a sluji ca loc de nevoiță duhovnicească pentru cei ce se retrag din această lume. Având călugări cu vrednicie, aici venia popor mult din depărtări în Dumineci și sărbători, ca să asculte sfintele rugăciuni. Rând pe rând a fost înzestrată, încât a ajuns foarte bogată. Cuprinde 3 biserici, o serie întreagă de clădiri cu chilii pentru călugări și alte dependențe. Poate adăposti până la 300 de călugări.

A avut uzină electrică, instalație de apă, moară sistematică, ateliere de tâmplărie în stil mare și alte lucruri de vrednică gospodărie. Astăzi toate acestea poartă pecetea distrugerii. Bolșevicii au ținut să lase în urma lor numai ruină. În graba retragerii au nimic tot ce le-a stat în drum: moara, uzina electrică, atelierele, iar asupra bisericii principale au tras cu tunul. O turlă a fost dărâmată, capela cea mare a ars, iar geamurile toate făcute țandări.

Călugării fuseseră împrăștiați în toate părțile, acum abia încep a se întoarce cei cari au scăpat cu viață. Ceeace s'a petrecut la Curchiu, s'a întâmplat cam la fel și la alte multe mănăstiri din Basarabia.

¹ Datele cu privire la mănăstiri le-am luat din lucrarea: „Vizitând Mănăstiri basarabene și Bucovinene” de preot D. P. Micșunescu. Buc. „Universul”, 1937.

Zi de hram al doilea

Hramul cel mare este la sf. Dumitru, acum era hramul al doilea.

Zi de hram într'o mănăstire pustiită. Era și aici la Curchiu, aceeași imagine ca și la Chișinău, unde s'a slujit Liturghie în catedrala incendiată. Ca și acolo, nici aici lucrul duhovnicesc nu a fost stânenit din pricina pustiirilor materiale. Slujba nu s'a putut săvârși în biserica cea mare, s'a săvârșit însă în biserica de „iarnă”. Credincioșii au venit din toate părțile ca'n zilele bune, poate mai mulți decât atunci. Râvna lor era mai aprinsă decât oricând. S'a săvârșit sf. Liturghie, pe lângă I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului a slujit și P. S. Sa Efrem, locțiitor de episcop al Chișinăului, și un mare sobor de preoți și diaconi, ca la mănăstire. Corul mănăstirii înjghebat în grabă s'a dovedit la înălțime. Toate au mers de minune, numai biserica era mult prea mică pentru mulțimea poporului care aștepta afară. O astfel de înghesuială în biserică n'am mai văzut în viața mea. De predică nu putea fi vorba decât afară.

I. P. S. Sa a ieșit deci la predică afară, urmat de soborul preoților și diaconilor în curtea mănăstirii. În jurul amvonului arhieresc era o mare de capete. Cam peste 2000 de pelerini. Graiul Ardealului, pe care basarabenii îl înțeleg atât de bine, a început să curgă năvalnic prin rostul I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae. S'a stabilit o așa legătură între vorbitor și ascultători, încât ți se părea că se cunosc de întotdeauna și l-ar asculta la nesfârșit. La încheierea cuvântării arhieresti, am auzit pe mulți întrebând, dacă nu mai vorbește odată? Dorul lor de a avea pe vlădica din Ardeal li s'a împlinit prin împărțirea de cărți, iconițe și cruciulițe. Au luat cu asalt pe I. P. S. Sa.

Din fotografiile pe care le reproducem aici își poate face cineva o idee, de norodul care însetat după cuvântul lui Dumnezeu înconjura cu cea mai vie dragoste pe Ierarhi și ceata preoților.

După binecuvântata zi de ieri, cea petrecută la Curchiu a fost și ea bogată în roduri duhovnicești. Misiunea noastră începea sub cele mai favorabile auspicii. În adâncul sufletului dădeam slavă lui Dumnezeu pentru toate aceste experiențe și trăiri cerești.

*

I. P. S. Sa Mitropolitul NICOLAE al Ardealului,
vorbind mulțimii la Mănăstirea Curchiu

La mănăstirea Curchiu aflându-ne pe teritoriul județului Orhei, am avut deosebit de plăcuta sur-

priză de a fi întâmpinați acolo de dl Prefect Florian Medrea, un vrednic fiu al Ardealului și luptător naționalist din anul unirii 1918.

Sufletul nu poate fi distrus

Înainte de-a pleca dela mănăstirea Curchiu I. P. S. Sa a însemnat aceste cuvinte pe scoarța evangheliei Mănăstirii:

„În ziua de 8 Septembrie 1941 am fost primit în această sfântă mănăstire Curchi, jud. Orhei, unde la al II-lea hram al ei am slujit sf. Liturghie împreună cu P. S. Sa Efrem locșitor de Arhiepiscop și om cuvântat poporului adunat la praznic în număr mare.

Cu evlavie ne-am închinat la altarul acestei mănăstiri care-a fost în toată vremea o vatră caldă de lumină și de simțire românească.

P. C. Stareț și-o parte din călugării ei s'au întors de curând din refugiu alungați deurgia bolșevicilor, cari în retragerea lor, au dărâmat cupola bisericii celei mari a mănăstirii. Dar n'au putut distruge credința, care a rămas neclintită aici și pretutindenea în sufletul credinciosului nostru popor basarabean.

Cu mare mângâiere în suflet am plecat din acest sfânt lăcaș implorând binecuvântarea lui Dumnezeu peste el.

Sfânta mănăstire Curchi, În ziua Nașterii Născătoarei de Dumnezeu anul 1941.

Nicolae

Mitropolitul Ardealului

... „rămâi cetitor“

La începutul sf. Liturghii săvârșită la mănăstirea Curchiu a fost prezentat I. P. S. Sale monahul Antip spre a fi prohirisit întru ipodiaton și apoi

diacon. Monahul Antip bine legat, un roșcovan plin de sănătate, părea cu totul copleșit de sfințenia momentului. Mișcările îi erau cu totul stângace, un tremur ușor putea fi văzut în întreaga lui ființă. L'am privit cu simpatie și rugam în inima mea pe Dumnezeu să-l învrednicească de harul ceresc.

Potrivit tipicului, cetitorul e pus să citească din „Apostol“. Să luăm aminte: pace tuturor. Monahul Antip a făcut ochi mari. Starețul și alți ieromonahi din jur i-au șoptit: și duhului tău, dar Antip nu-și deschidea gura. Mitropolitul din Ardeal, deschizând „Apostolul“ i-a arătat lui Antip locul zicând: citește aici. Monahul și-a șters mai întâi fruntea de sudorile reci, apoi a început să silabisească cu multă greutate din cartea către Romani: „Spu u n a a ade e e vă ăr în C C H H Hri stos n u u u m m mint“. „Cu adevărat nu minți, i-a zis Arhiereul, nu știi să citești bine, rămâi cetitor ca să te mai deprinzi“.

Fratele Antip a răsuflat ușurat, în fine proba a fost trecută, n'avea de ce să se mai teamă.

După Liturghie mi-a spus: eu nu voiam să fiu diacon, dar nu avem la mănăstire decât unul, ceilalți încă nu s'au întors și credeam că le voi putea ține locul, ecteniile le știu pe de rost. De acum mă așez pe învățatul slovelor.

La Răzeni

9 Septembrie

Răzenii sunt o așezare de frunte cu 1103 familii și cu 3608 locuitori, la 30 km. sud de Chișinău. E comuna unde a văzut lumina zilei I. Inculeț și Pelivan.

Echipa arhierească a I. P. S. Sale a fost întâmpinată la 5 km. de sat de-o ceată de călăreți iuți, cari ne-au escortat până la primărie. Aici notarul și primarul au oferit înaltului oaspe pâne și sare. Răs-

bind cu greu prin noroiul drumului, plouase peste noapte, ne-am urcat spre biserică. Era ca o coșniță bogată; cu toate că era zi de lucru, credincioșii au venit cu toții la sf. liturghie. Li cerceta doar un vladică din Ardeal și ei voiau să-l vadă, să-l audă.

Sfânta slujbă a început lin, în reculegere. Corul de țărani din Răzeni răspundea îngerește. Corurile țărănești din Basarabia ne-au vrăjit prin toate satele pe unde am umblat, cum ne-au încântat frumusețea, bisericilor și curățenia și podoaba sfintelor altare.

După sfânta liturghie, I. P. Sf. Sa, dată fiind adânc reculegere a credincioșilor și numărul lor neobișnuit de mare, le-a dat învățătură îmbelșugată talmăcindu-le cu multă măiestrie „Tatăl nostru“. Vreme de un ceas, unul nu s'a mișcat dela locul său. Cu fericită încântare sorbeau fiecare cuvânt arhieresc.

Adânc mișcat parohul locului, preot Budeanu — a răspuns cu aceste cuvinte duioase I. P. S. Sale: „Atunci când după vestirea arhanghelului, Fecioara Maria s'a dus la Elisabeta, rudenia sa, aceasta i-a zis plină de bucurie: De unde mie aceasta ca să vie Maica Domnului meu la mine?“

Cutremurați duhovnicește și plini de bucurie și mulțămire, ne întrebăm și noi: De unde este aceasta ca să veniți I. P. S. Voastră la noi? Ce bine am făcut, cu ce vrednicie ne-am încununat, ca să merităm cercetarea aleasă cu care ne cercetați?“

Un neam suntem

Nimenea în biserică nu arăta nici o urmă de nerăbdare sau de oboseală. I. P. S. Sa mulțumind părintelui paroh pentru frumoasele cuvinte se întoarce din nou către popor, le dă tot felul de sfaturi și îndemnuri, le laudă credința și dragostea lor față de casa Domnului. Amintește de vremea stăpânirii

bolșevice, care a trecut peste Basarabia ca un duh rău pricinuind multe neazuri, dar credința din suflete nu a putut fi clătinată.

Arată vitejia cu care armata română sub comanda dlui Mareșal Ion Antonescu a trecut Prutul și a redobândit cu jertfă de sânge slobozenia fraților basarabeni. Avântul cu care ostașii români din celelalte ținuturi ale României au alergat și au luptat pentru desrobirea Basarabiei, este un semn al patriotismului lor și al convingerii luminate, că dela Nistru până la Tisa suntem un neam, o țară, un popor. Vorbim cu toții aceeași limbă, purtăm în inimi aceeași simțire românească, cinștim pe Dumnezeu în aceeași credință.

Voi cari în acest sat Răzeni, sunteți nepoți de răzeși, înțelegeți foarte bine graiul pe care vi-l grăiesc. Dacă va fi nevoie să împlinim dreptatea și în apusul țării, sunt sigur că voi de aici veți veni cu drag să vă faceți acolo datoria, așa cum ardelenii și-au făcut-o aici.

Mai multe voci au răspuns: așa este, trăiască România. I. P. S. Sa plin de bucurie a făcut urări pentru M. S. Regele, Conducătorul statului și pentru poporul basarabean.

A început apoi împărțirea darurilor. S'a dat mai întâi copiilor de școală prezenți în număr mare câte-o carte de rugăciune; bărbaților li s'au distribuit broșuri din bibliotecile „Astrei“, în fine femeilor câte-o iconiță cu Maica Domnului.

Poporul din Răzeni s'a prezentat în toată reculegerea, cu multă demnitate. Vedeai în acei bărbați multă seriozitate, oameni încercați cari nu se clatină la cea dintâi adiere de vânt. Așezarea de răzeși nu-și desminte numele. Până vom avea astfel de așezări la Nistru, granițele noastre au pe ce să se sprijinească.

Parastasul dela Răzeni

Notă informalivă

În vremea slujirii sfintei Liturghii s'a putut vedea o ceată de femei care plânseseră toată vremea. Când la cuvântare I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae a amintit de urgia stăpânirii bolșevice ceata de femei a suspinat amar. După ce s'a isprăvit și cu împărțirea darurilor, iată-le că înaintează ca și cum ar fi solicitat un favor. Ele au rugat pe Vlădica din Ardeal să slujească parastas pentru soții lor uciși de bolșevici. În dreapta bisericii se aflau cele 10 morminte proaspete în care zăceau pentru veșnică odihnă robii lui Dumnezeu:

Dănilă Titica
Diomid Platon
Nicolae Platon
Alexandru Comardin
Ilie Groian
Alexandru Mihalache
Nichita Stancu
Eugeniu Juriade

și doi necunoscuți, neidentificați.

La parastasul acesta slujit de Mitropolitul și de preoții din Ardeal a rămas de față tot poporul, iar la „veșnica pomenire“ n'a fost ochi care să nu lăcrămeze și inimă care să nu suspine. Satul întreg mărturisea în acest fel durerea pe care-o purta în suflet pentru moartea năprasnică, pentru uciderea mișelească a acestor fruntași ai comunei.

Ce se întâmplase? Cum au fost uciși acești nepoți ai răzeșilor din ținuturile Lăpușnei?

Regimul sovietic prin agenții săi a lovit cu deosebire în fruntașii satelor în plugarii cei vrednici, în gospodarii cari aveau dela 10 hectare de pământ în sus. Pe aceștia îi hărțuiau fără milă, ei trebuiau să muncească cele mai grele munci de obște, să plătea-

scă impozite peste impozite, să găzduiască gratuit pe agenții sau jandarmii sovietici fără drept de împotrivire. De îndată ce-ar fi îndrăznit să spună un singur cuvânt soarta le era pecetluită. Arestarea imediată, apoi fie deportarea, fie uciderea mișelească fără prea multă judecată, sub cuvânt că sunt dușmanii regimului sovietic.

Când osânda era rostită asupra cuiva, atunci apăreau în puterea nopții agenții bolșevici la el acasă și-l poșteau să-și facă bagajul sau era înștiințat să se prezinte la primărie. În felul acesta gospodarii din satele basarabene, sau *culacii*, cum le spuneau bolșevicii au trăit nopți și nopți de groază, de așteptare încordată că le va veni rândul să fie ridicați de acasă.

Mulți dintre ei ne mai putând răbda acest chin și-au luat lumea în cap rătăcind prin păduri, pe câmp, se ascundeau prin crepăturile pământului sau încercau cu prețul vieții să treacă în țară.

În decursul regimului sovietic de numai un an peste 10 mii de culaci moldoveni au fost uciși sau deportați în Siberia.

Gospodarii de frunte din Răzeni pentru cari Vlădica din Ardeal a făcut parastas fac parte din miile de victime răpuse de sovietici. Tragedia lor încerc a o zugrăvi în paginile următoare, după mărturii aflate la fața locului.

Tragedia din Răzeni¹

În prima Duminecă din Iulie 1940 intrară în comuna Răzeni doi inși necunoscuți — care cerură să vie toți sătenii în fața primăriei, la „bazar“ cum ziceau ei, adică în piață. Erau agenți sovietici, pricepură țărani după dârzenia cu care porunceau. Aci unul din ei vorbi norodului în rusește; dar oamenii 'l priveau fără a

¹ Notă informativă. „Parastasul din Răzeni“ pg. 44.

înțelege ce le spunea. Atunci celalalt, care după înfățișare se vedea bine că era evreu, le tălmăci totul în grai moldovenesc. Li se arăta anume tot binele ce era să vie peste ei cu venirea comunismului și rusul sovietic le înfățișa această stare nouă ca pe un rai în care trebuiau să intre cât de curând cu toții, spre fericirea lor.

Teoriile comuniste, pline de minciuni fură ascultate de înțelepții răzeși, cari nu puteau crede de loc și nici pune temei pe înșirarea fericirilor fără de sfârșit.

— Nu va mai fi nedreptate ci toți vor fi deopotrivă de bogați, se va lua pământ dela cei cari au prea mult și se va da la cei cari au puțin. Nu vor mai fi asupra muncitorii de către capitaliști, culaci și preoți — așa că împărăția sovietelor care a adus deplină fericire muncitorilor din largă Rusie, va fericii și pe basarabeni, dacă ei vor îmbrățișa comunismul! Urmă apoi îndemn la muncă pentru stat; totul pentru stat, care la rândul său, poartă grije tuturor și împarte fiecăruia după nevoile sale.

Fu chemat apoi primarul. Din rândurile strânse ale ascultătorilor ieși un om bine legat, chipeș, cu o finută care grăia nedesmințit că el coboară din viță veche, că e dintre fruntașii moldoveni ai satului. Când agenții sovietici îl văzură, nu le plăcu mândria din privirea lui ageră și când aflară cât pământ are, căutară a-l învinui că pe căi nedrepte și l'a agonisit.

Cum te cheamă? îl întrebară agenții sovietici!

Ilie Groian îmi este numele, răspunse cu oarecare cutremurare în glas primarul.

Cât pământ ai? răsună mai departe vocea de inchizitor a jidanului.

Patruzeci de hectare.

Aha, tu ești culac? Câți muncitori ai nedreptățit ca să faci atâta avere?

Străbunii mei au fost răzeși; moștenirea dela ei este o agoniseală cinstită. Pe muncitori mi i-am plătit întotdeauna, satul întreg e aici mărturie.

Jidanul a avut deodată o străfulgerare în privire, apoi zâmbind mulțămît a pus această întrebare norodului:

Care dintre voi nu are pământ? Liniște se făcu peste tot. Răzenii sunt doar o așezare de răzeși. Fața jidanului s'a întunecat. El a reluat întrebarea: Cum, nu este nici unul dintre voi căruia să nu-i trebuiască pământ? Voi credeți că noi comuniștii vom lăsa lui Ilie Groian cele 40 de hectare de pământ?!!

În rândurile adunării de popor s'a făcut oarecare mișcare. Un ins de vreo 30 de ani, cu fața ștearsă, și cu privirea întunecată a ieșit în fața celor doi agenți:

Mie îmi trebuie pământ!

Cum te cheamă?

Ismail Stancov.

Rusește știi?

Am învățat ceva, când am fost ucenic în Chișinău.

Ce meserie ai?

Am voit să fiu ciobotar, dar m'am lăsat de meserie, am trăit ca muncitor pe unde am putut.

Știi carte?

Știu să citesc, de scris mai greu.

Foarte bine, o să capeți 10 hectare de pământ; le luăm dela Groian și-o să le capeți tu *tovarăș* Stancov.

Ismail Stancov, nu era de fapt muncitor. Meseria lui era cam întunecoasă. Trăia cu o rusoaică pe care o cunoscuse la Chișinău. În Răzeni îl vedeai foarte rar, unii oameni nici nu-l cunoșteau. Era mereu pe drumuri, la Chișinău și mai ales la Tighina. El spunea că muncește pe acolo, dar se șoptea că el ar face contrabandă. Avea prieteni în Slobozia rusească și în

legătură cu aceia trecea fel de fel de mărfuri peste Nistru în dreptul Chițcanilor.

Când a văzut Stancov întrebările agenților sovietici, a înțeles el că aici e rost de învârteală în stil mare și pe deasupra fără nici o primejdie. Drept aceea, a pășit hotărît înainte și a spus că-i trebuiește pământ. A fost încântat când agentul sovietic i-a zis: *tovarăș Stancov* și în cuget i-au încolțit atâtea nădejdi pentru zilele cari vor urma în legătură cu regimul bolșevic. S'a temut el destul până acum de oamenii legii, ba în câteva rânduri a fost arestat la Tighina ca suspect. Dacă acum e primit cu bunăvoință, de ce să nu profite de ocazie.

Toată adunarea a rămas uimită și înmărmurită. Vrednicii gospodari din Răzeni se întrebau, de unde a mai ieșit la iveală acest întunecat de Stancov, atât de puțin cunoscut în comună, iar cei cari-l cunoșteau se fereau de-a sta de vorbă cu el.

Agentul jidan a spus ceva tovarășului său, acesta a dat din cap în semn de aprobare, apoi jidanul s'a întors spre popor, le-a spus că sunt liberi și că în Dumineca viitoare să fie cu toții din nou la adunare.

Rămâne cu noi numai tovarășul Stancov și culacul Groian.

Agenții sovietici au ținut să fie găzduiți la primarul Ilie Groian, în casa căruia au găsit de toate cu îndestulare.

Cei doi agenți au intrat în de toate și ca niște comuniști veritabili ce erau, socoteau tot ce avea Groian ca bunul lor. Ocupau încăperea cea mai bună din locuință, poșteau să li se taie ba o oaie, ba un cocoș, chiar un vițel. Cereau vin parcă ar fi fost la restaurant. Plecau și veneau cu căruța și cu caii lui Groian, fără să-l mai întrebe nimic.

Incolo nu supărau pe nimenea; cu ceilalți oameni din sat nici nu stăteau de vorbă, decât Dumi-

neca la adunări. Primar au lăsat tot pe Ilie Groian dar la primărie se afla necontent și Ismail Stancov. Nu avea acolo alt rol decât să stea, să observe pe toți cari vin la primărie și cu ce treburi vin, să asculte tot ce se vorbește în primărie, să raporteze cari sunt oamenii de încredere ai lui Ilie Groian și să țină evidență de ei.

De vorbit nu vorbea cu nimenea, de multe ori chiar primarul Ilie Groian se întreba dacă acest afurisit de Stancov mai știe să vorbească. Cei mai mulți dintre fruntașii satului ca Dănilă Titica, frații Diomid și Nicolae Platon, Alexandru Comardin, Eugeniu Juriade și Alexandru Mihalachi au intrat în groază cu privire la acest Ismail Stancov, care ca o vulpe viclană era mereu la pândă. Dădea târcoale gospodăriilor lor și se vedea limpede că'n adâncul sufletului său întunecat urzia planuri drăcești.

În felul acesta a trecut vara, a venit toamna. Când a fost la semănatul grâului agenții bolșevici au chemat poporul din Răzeni la o adunare specială. Au spus că fiecăruia îi rămâne pământul său vreme de încă un an, afară de câțiva culaci, cari vor trebui să păstreze pentru sine numai atâta pământ cât pot lucra ei cu familiile lor. Restul va fi dat celor cari au hectare mai puține. În schimb toți locuitorii sunt obligați sub amenințare de pedeapsă aspră, să samene cât mai mult grâu.

Grâul e aur, spuneau ei, prin grâu mult sporește bogăția statului; statul bolșevic trebuie să fie cât mai bogat pentruca să poată ține o armată puternică, bine înarmată și bine pregătită. Noi comuniștii ne pregătim pentru revoluția mondială. Când Uniunea sovietică a Rusiei va fi la culmea puterii ei, comunismul va birui lumea întreagă. Deci fiecare să muncească cât mai bine, să samene cât mai mult.

Când era toiul semănatului, Ilie Groian se întorcea într'o seară istovit dela câmp. Agenții îl întrebară: de

ce nu mai treci pela Primărie, de câteva zile n'ai mai fost pe acolo, te poftim să nu-ți neglijezi oficiul.

Nu pot face altfel, a răspuns Groian. Voi ați dat ordin ca fiecare să-și muncească ogorul, iar nouă răzeșilor, nu ne dați voie să luăm muncitori pe plată, așadar eu cu familia mea muncim din zori până în noapte ca să putem scoate la capăt cu cele 25 de hectare cât ne-ați mai lăsat.

Tocmai voiam să-ți spunem, Groian, de trei zile ne-ai ținut prost cu mâncarea.

Atunci Groian i-a privit muștrător și cu hotărâre le-a spus:

V'am ținut trei luni de zile în casa mea și la masa mea. Voi n'ați muncit nimic în această vreme, iar eu împreună cu familia mea v'am hrănit. Mi-ați luat din pământul moștenit din moși strămoși și l'ați dat unor venetici. Acum vă plângeți că v'am ținut rău cu mâncarea? Dar ia priviți în curte la mine. Mi s'au imputinat toate. Dacă veți mai rămâne încă o vreme la mine, iar la masă veți mai avea și prieteni sovietici din alte părți, cum vă este obiceiul, atunci într-o bună zi nu vom mai avea ce mânca.

Agentul jidan fără a mai comunica tovarășului său cele spuse de Groian, i-a replicat îndată: Groian să nu mai cutezi a ne vorbi în felul în care ne-ai vorbit acum. Dacă vom mai auzi ceva asemănător dela tine, soarta îți este pecetluită.

Ilie Groian a tăcut, iar cei doi sovietici s'au dus să caute pe Ismail Stancov. Au comunicat acestuia plângerea lui Groian, dar el a rămas pe gânduri. Într'un târziu a zis: De ce să nu mâncați și dela ceilalți culaci? Pe Groian îl notăm ca răsvrătit împotriva regimului comunist, iar voi treceți cu găzdurea la Dănilă Titica; are casă și gospodărie tot atât de bine rânduită ca și Groian. Din toamnă până în primăvară, cei doi agenți s'au mai mutat cu locu-

ința la alți câțiva gospodari, notând pe fiecare dată pe cel dela care plecau, ca vrăjmaș al comunismului.

Înainte de Crăciun cu câteva zile, au poruncit din nou adunarea poporului. Am vestit ca o bucurie pentru popor că în Rusia comunistă adevărații muncitori nu plătesc impozite; nici aici la voi nu luăm impozite, iată vestea cea bună, nu Crăciunul popilor cari vă îmbată cu opiu. Popii vor plăti impozite, bisericile vor plăti impozite, culacii vor plăti impozite și toți aceia cari mai cred în minciunile popilor și cari de Crăciun vor merge la biserică. Ați înțeles?

Poporul s'a împrăștiat în tăcere. Au simțit cu toții că li se întinde o cursă vicleană. Nu putea înțelege niciunul cum în Rusia nu se plătesc impozite. Se poate oare ca statul să trăiască fără venite? Din moși-strămoși nu s'a pomenit stăpânire fără biruri.

Când se pregăteau cu toții de praznicul Nașterii Domnului, li s'a pus în vedere că biserica trebuie să plătească un impozit de 1500 de ruble, altfel va fi închisă de sărbători. În decurs de 24 de ore acest impozit a și fost achitat. Agenții sovietici au rămas uimiți de această promptitudine. Au citat numai decât pe preotul din loc, părintele Budeanu, la primărie întrebându-l de unde a luat banii? Părintele le-a spus că fruntașii satului în cap cu Danil Titica au dăruit acești bani. Sovieticii secondăți de Ismail Stancov au luat act de acest lucru, schimbând întrolaltă priviri cu înțeles.

În câteva zile după aceasta, toți fruntașii cari au contribuit la achitarea impozitului bisericii, au trebuit să plătească fiecare câte 500 de ruble, iar părintele 1000 de ruble.

Creștinii noștri au făcut cum au putut și-au plătit.

Când au venit Paștile povestea s'a repetat; biserica a trebuit să plătească alte 2000 de ruble, preotul

1000, iar fruntașii respectivi câte 500 ruble fiecare. Achitarea n'a mai mers de astădată așa de ușor, dar a mers totuși. Oamenii noștri și-au vândut vitele ce mai aveau, lucruri de prin casă și-au plătit.

Agenții bolșevici au prins gust de bani, n'au trecut nici două săptămâni și-au ordonat închiderea bisericii. Părintele împreună cu frații Platon și cu Alexandru Comardin s'au prezentat la primărie cerând lămuriri. Răspunsul a fost simplu, se cerea o nouă sumă de 2000 ruble. La răspunsul c'au plătit până acum 3500 ruble, li s'a replicat cu amenințări.

Biserica a rămas închisă; oamenii nu mai aveau de unde să mai scoată bani, ba se și temeau să mai plătească pentru alte rele ce le-ar mai putea face sovieticii.

Se apropia însă praznicul Cincizecimii; clopotele amușiseră de atâta vreme, biserica părea moartă, iar sufletele răzenilor pustiite. Să rămână biserica lor închisă de Rusalii? Fruntașii au făcut o nouă dovadă de jertfelnicie, au mai strâns 1000 de ruble, cealaltă mie s'a strâns dela ceilalți săteni. În felul acesta părintele a adus sovieticilor banii pentru deschiderea bisericii de Rusalii. Agenții bolșevici în-ciudați peste măsură, au injurat pe preot, l'au batjocorit amenințându-l să nu mai silească poporul de-a plăti pentru biserică. Părintele le-a răspuns, că poporul de bună voie face aceste jertfe pentru casa lui Dumnezeu și pentru sufletul său.

Ce Dumnezeu, ce suflet! Nu există nici Dumnezeu, nici suflet, și tu popă dacă nu te astâmperi vei fi trimis în Siberia. De altfel o să tămăduim noi pe fruntașii din Răzeni de grija casei lui Dumnezeu.

Peste vreo cinci zile au apărut în sat jandarmii sovietici. Ilie Groian a fost vestit că e destituit din postul de primar și în locul lui se pune Ismail Stancov. Câteva zile și nopți ședințele la primărie nu mai conțeneau. Fruntașii satului erau chemați pe rând și

li se puneau fel de fel de întrebări, ba unii din ei erau loviți și bătuți.

Când s'au împlinit 2 săptămâni dela Rusalii într'o Duminică frumoasă de vară, toți oamenii erau la biserică ascultând sfânta Liturghie. Deodată se face zgomot mare. Cei doi agenți sovietici urmați de ceata jandarmilor au intrat în biserică. Oamenii au rămas înmărmuriți. Agenții s'au dus până în fața altarului, rusul nătâng și-a scos pălăria, dar jidanul îndrăcit a rămas cu șapca pe cap.

S'a adus la cunoștința tuturor că România moimă de Germania, a cutezat să atace împărăția sovietelor. Războiul a și început; dar armatele roșii păzesc puternic Prutul, mai mult vor trece la atac și va fi vai de țara românească și de toți Românii!

Voi Moldovenii din Basarabia nu trebuie să aveți grije, armata roșie vă va apăra. Trebuie însă să plătiți impozite, să dați vitele voastre, boii și caii fiindcă armata are lipsă de ele.

În ziua de Sânziene a fost o nouă adunare; sovieticii au dat aceleași îndemnuri.

În Duminica viitoare la adunare sovieticii s'au arătat mai nervoși, au certat poporul că nu arată destulă grabă cu plata impozitelor și cu aducerea vitelor.

De fapt vitele se făceau tot mai puține dar nu veneau la rechiziție; parcă le înghiția pământul. — Țăranii le ascundeau prin râpi și prin păduri.

Duminica următoare în 6 Iulie agenții sovietici, s'au arătat deadreptul turbați. Străbătuseră vești până la Răzeni că în loc de-a trece la atac cucerind România, trupele roșii au fost respinse, iar armatele româno-germane înaintează în nordul Basarabiei.

Agenților și jandarmilor bolșevici li se părea că oamenii din Răzeni sunt liniștiți și nu se tem de înaintarea Românilor. Au fost muștrați cu asprime și li s'a vestit că în caz de primejdie toți cei ce sunt

în stare de-a purta arma, vor trebui să plece la luptă împotriva dușmanilor comunismului.

Peste câteva zile știrile de pe front au fost tot mai proaste pentru bolșevici; la o nouă adunare s'a poruncit tuturor tinerilor de 18 la 30 de ani să plece la Chișinău să se înroleze în armata rusească. Majoritatea acestor tineri n'a luat drumul Chișinăului, ci s'au ascuns pe câmp, prin păduri, așteptând sosirea armatelor desrobitoare.

Știrile de pe front erau tot mai rele iar agenții bolșevici din Răzeni tot mai turbați. Au simțit ei că nu vor mai avea mult de stat în Răzeni; ca să-și astâmpere furia mâniașă au început o operă diabolică. Chemau pe rând la primărie pe oameni, îi băteau, îi țineau închiși, îi batjocoreau, așa au făcut și cu preotul locului. — Oamenii îngroziți au început să fugă de acasă ca să scape de această prigoană neomenească.

Intr'o bună zi au fost citați nouă gospodari din cei mai de frunte la primărie: Dănilă Titica, Diomid Platon, Nicolae Platon, Alexandru Comardin, Ilie Groian, Dumitru Groian, Alexandru Mihalachi, Nichita Stancu și Eugeniu Juriade. — Dumitru Groian, văr cu Ilie, fostul primar, nu s'a prezentat la primărie; el prevenise de altfel și pe vărul său și încă pe câțiva spunându-le c'ar fi mai nimerit să fugă din sat decât să mai rămână acolo pradă în mâna unor nelegiuți. Ca oameni așezați ce erau, gospodarii aceștia n'au dat ascultare cuvintelor lui D-tru Groian, ci s'au prezentat la ora dată.

Au fost ținuți închiși toată noaptea; a doua zi agenții bolșevici secondați de Ismail Stancov au început să le aducă fel de fel de învinuiri. Că ei sunt culaci dușmani ai comunismului; că ei se bucură de înaintarea trupelor germano-române; că ei așteaptă ceasul în care Basarabia să intre din nou sub stăpânire românească.

Oamenii noștri tăceau.

Cum, voi tăceți, adecă vă convine să se întâmple după cum am spus! Lasă că vă arătăm noi. I-au trecut în alte încăperi pe rând, unde i-au bătut cumplit. Le-au spus în sfârșit că vor fi duși la Chișinău ca să fie judecați acolo.

Bieții noștri gospodari suferiau toate aceste chinuri cu resemnare; vina lor nu era alta decât aceea că ei erau moldoveni urmași ai răzeșilor și creștini, iar sufletul lor nu-i iartă de-a face jocul bolșevicilor.

Trecuse de ora 19; soarele strălucea încă viu în drumul lui spre asfințit. Peste satul Răzeni stăpâna o liniște apăsătoare prevestitoare de grele întâmplări. — La primărie ceata jandarmilor isprăvise tocmai cu legatul mânilor celor 8 gospodari. Nu peste mult și porniră din loc. În frunte merg cei doi agenți sovietici și cu Ismail Stancov; urmează gospodarii cu mâinile la spate, apoi jandarmii bolșevici.

Era în seara zilei de 15 Iulie; tocmai ieșiseră deasupra satului; soarele din asfințit privea la acest trist alai cu cele din urmă raze ale lui. Nu vorbea nimenea nici un cuvânt. De vreo câteva zile în Răzeni nu se mai știa nimic dela front și agenții sovietici erau tare îngândurați. Tocmai din această pricină și-au pus de gând să meargă până la Chișinău. Voiau anume să poposească peste noapte în Gorăști în nădejdea că vor culege știri nouă, iar de acolo cu câteva căruțe să se ducă la Chișinău. După vreo 3 km. de mers, drumul coboară pe lângă niște râpi spre a ieși la apa leneșă a Botnei.

Ceata tăcută a drumeților din Răzeni a făcut o oprire lângă aceste râpi. Soarele scăpase după orizont; stăpâna și în natură o liniște apăsătoare ca și 'n sufletele drumeților noștri.

Deodată se aude o bubuitură spre nord; apoi alta și alta. Toți s'au întors în spre acolo. Detunăturile veneau dinspre Chișinău.

Pe fețele celor 8 răzeși bogați s'a așezat o lumină de nădejde; jandarmii erau buimăciți, iar agenții sovietici nu știau cum să-și ascundă surprinderea; Ismail Stancov s'a întunecat la față ca un diavol.

Tăcerea în rândul călătorilor s'au făcut și mai mare, doar din timp în timp detunăturile de tun, dela Chișinău, răsunau amenințătoare peste câmpie. Parcă erau cu toții țintuiți locului. — Iată însă că din josul drumului se aude ceva vorbă, apoi apar patru oameni. Doi jandarmi ruși aduceau doi moldoveni. Agenții sovietici s'au înviorat în sfârșit, dornici după noutăți, au întreat îndată pe cei doi jandarmi: — Trupele rusești se retrag; Chișinăul este împresurat, oamenii aceștia pe cari îi vedeți, au răspândit vestea că Chișinăul a și căzut și că armatele sovietice vor fi aruncate în curând peste Nistru.

Din această pricină i-am arestat; voiam tocmai să venim să vă cerem sfat. Ismail Stancov auzind toate acestea, a chemat la o parte pe cei doi agenți, iar după câteva minute de sfătuire, s'a desfășurat acolo în râpile din marginea drumului din apropierea Răzenilor, una din cele mai groaznice tragedii.

Cei 8 gospodari împreună cu cei doi moldoveni necunoscuți au fost prăvăliți în una din râpi la vreo 6 metri adâncime. Apoi ceata jandarmilor a început să tragă în ei focuri de armă de pe marginea râpei. După ce-au socotit că i-au împușcat pe toți, au început săpând cu baionetele în marginea râpei să prăvălească pământ peste cei răniți. Abia când s'a întunecat deabinelea și-au socotit isprava împlinită și-au plecat perzându-se în noapte.

*

Din fundul râpei s'au auzit încă multă vreme gemetele înăbușite ale vrednicilor gospodari acopeți aproape de vii cu pământ, dar fiind cu mâinile legate nu și-au putut ajuta murind acolo în chinurile cele mai cumplite.

*

Aceasta este tragedia culacilor din Răzeni. Am înfățișat-o aici pentru că mucenicia lor și marea lor suferință, e mucenicia și suferința înăbușită alor sute și mii de fruntași și gospodari basarabeni.

*

La numai patru zile dela această întâmplare, un preot militar trecea prin aceste locuri pe care le însemnase pentru totdeauna deslănțuirea furiei nebune a sălbaticilor bolșevici; fu chemat să îngroape pe unul ce fusese găsit mort nu departe de râpele îngrozitoare. Era jivina otrăvită, întunecatul Stancov, cel care slujise agenților sovietici în Răzeni, dar pe care l'au omorât când nu mai avea cum să le fie de folos. Ar fi fost, cine știe, o mărturie despre faptele lor, el care cunoștea graiul moldovenesc, acum când se apropia armata română biruitoare. Poate cuprins de muștrare ar fi vorbit!

Aceste zile umbrite de aripa morții, nu pot fi uitate de bunii gospodari din Răzeni, cu toate că pe unde te oprești în Basarabia alte drame descoperi care mai de care mai feroase și de neuitat.

* * *

Insemnare pe Evanghelie

„In ziua de 1 Septembrie 1941 am fost în parohia aceasta Răzeni (jud. Lăpușna), în biserica frumoasă a căreia am săvârșit sfânta Liturghie, am cuvântat poporului adunat în număr mare, i-am împărțit cărți și iconițe.

In cimitirul bisericii am slujit sfântul parastas pentru odihna sufletului celor ce-au fost omorâți din acest sat de bolșevici.

Dumnezeu să binecuvinteze pe toți.

Marți 9 Septembrie, 1941.

NICOLAE

mitropolitul Ardealului

Colaci, colivă și prosoape

Trăsătura de evlavie a sufletului basarabean se poate vedea și din manifestațiunile exterioare. Basarabeanul e darnic atunci când e vorba de biserică, de slujbe, de parastase. Cu toate că săvârșeam sf. Liturghie în zile de lucru, prescurile veneau cu zecile.

La parastasul din Răzeni au fost atâtea prinoase: colivă, colaci fără de număr și prosoape încât pe noi ardelenii ne-a uimit acest lucru.

Era foarte mișcător cum în vremea slujirii parastasului, văduvele îndoliate veneau și așezau prosoape pe brațele și umerii Vlădicului și ale preoților, încât i-au acoperit cu ele. În aceste danii îmbelșugate, n'am văzut decât sufletul plin de credință care manifestându-se în acest fel, voia să aducă o ultimă cinstitie celor dragi cari au plecat din cele de aicia.

„A cui durere este mai mare decât durerea mea?”

După slujba parastasului și după momentul cutremurător dela „Veșnica pomenire”, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae s'a îndreptat spre familiile îndoliate exprimându-le cea mai profundă și sinceră simpatie pentru durerea care le-a încercat.

Una din văduve copleșită de suferință a căzut pe umărul Arhiereului sărutând omoforul într'un suprem apel la ajutorul de sus. Parc'ar fi voit să spună: „A cui durere este mai mare decât durerea mea?”

I. P. S. Sa, cu grija păstorului pentru mielul zdrobit, a privit spre femeie cu negrăită blândețe și înțelegându-i toată durerea, a știut să afle cuvintele de mângâiere cele mai potrivite.

La Vorniceni [Lăpușna]

10 Septembrie

Miercuri 10 Septembrie echipa misionară în frunte cu I. P. S. Sa, cu toată ploaia care nu mai contenea de două zile, se afla în com. Vorniceni. Această așezare de moldoveni de frunte se află la vreo 30 km spre apus de Chișinău, numărând la

Poporul basarabean a ieșit cu florile bucuriei, cu pâine și sare intru întâmpinarea Înălților Ierarhi din Ardeal

vreo 1400 familii, cu aproape 5000 locuitori. Biserica este cu totul impunătoare, frumos împodobită și a scăpat neatinsă de stăpânirea bolșevică.

Vremea de ploaie a adus poporul în număr mare la biserică. De altfel una din echipele noastre era prezentă; au venit și preoți mulți din împrejurimi. Inconjurat de mare sobor de preoți și diaconi, I. P. S. Sa a slujit sfânta liturghie. În desăvârșită reculegere în duh de evlavie, în ținută demnă, Înaltul Ierarh a exercitat o covârșitoare impresie atât asupra soborului de preoți împreună slujitori, cât și asupra poporului care urmărea cu vădită emoție sfânta slujbă.

Răspunsurile liturgice le-a dat corul din Lozova, comună apropiată. Dacă peste tot în satele basarabene am auzit coruri frumoase, corul din Lozova le întrece pe toate. Alcătuit din elemente tinere țărănești, corul mixt din Lozova ne va rămâne cea mai vie amintire, de armonie desăvârșită, de cântare îngerească, de freamăt ceresc; execuția extrem de facilă și repertoriul bogat. Liturgia arhierescă din Vorniceni, însoțită de corul lozovenilor, va rămâne pentru misiunea noastră un eveniment duhovnicesc de seamă.

În mijlocul acestei încântări duhovnicești au urmat cuvântările. I. P. S. Sa, obosit de zilele anterioare, a vorbit ceva mai puțin de astă dată, apoi a prezentat poporului patru preoți ardeleni, cari au spus pe rând fiecare câte un cuvânt de zidire sufletească.

A urmat apoi distribuirea cărților atât pentru popor, cât și pentru preoți. Broșuri potrivite religioase editate în tiparnițele Arhiepiscopiei din Sibiu, cât și cărțile de-ale „Astrei“. În fiecare sat basarabean pe unde au trecut echipele misionare, au rămas sute și mii de broșuri din vagonul cu cărți adus special dela Sibiu.

„Mă rog cu mâna“

Joi, 11 Septembrie

O zi rezervată soldaților răniți cari se găsesc în spitalele din Chișinău. Având la noi cărți de rugăciuni, cruciulițe, iconițe, am însoțit pe I. P. S. Sa, care a ținut să cerceteze pe fiecare rănit dându-i personal câte ceva și spunându-i cuvinte de mângâiere și îmbărbătare. Bieții răniți, când își dădeau seama cine îi cercetează, se înviorau, luau puteri noi și și exprimau cu bucurie mulțămirea. I. P. S. Sa a vizitat și saloanele cu răniți sovietici, pe cari îi întreba din ce părți ale Rusiei sunt și dacă sunt

creștini. Cei mai mulți își făceau îndată cruce dând cel mai limpede răspuns, că nu și-a pierdut credința. Rugăciuni nu știau, așa mărturiseau, dar de crezut credeau. „Dar cum vă rugați?“ Unul a răspuns la această întrebare: „Mă rog cu mâna“.

„Na, wie kommt das“?

I. P. S. Sa, mergea pe strada principală din Chișinău spre reședința mitropolitană. Era spre seară. Când să apuce spre dreapta în sus pentru a urca spre mitropolie, în față veneau 3 soldați germani tinerei de tot, foarte veseli și fiecare cu câte o rață sub braț. I. P. S. Sa i-a agrăit prietenos în limba germană. Cei 3 ostași s'au oprit un moment foarte surprinși de germana fără greș: „Wer sind Sie“, au întrebat ei, „ein Geistlicher“, a fost răspunsul. „Und Sie sprechen so schön deutsch? Na wie kommt das“? I. P. S. Sa a replicat: und sie haben noch nicht rumänisch gelernt: „wie kommt das“?

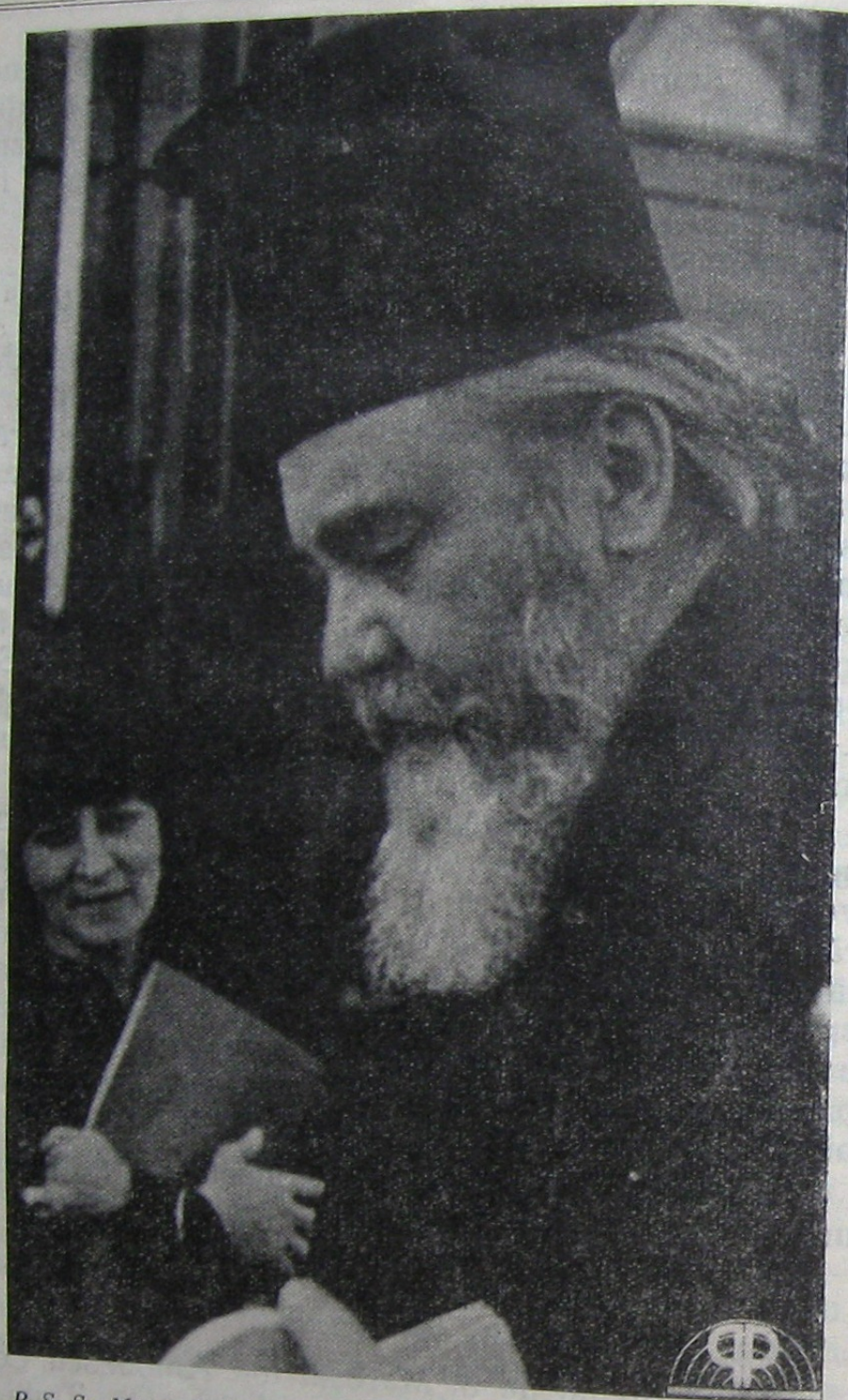
Soldații germani au dat curs întregii lor bucurii, spunând că sunt din nordul Germaniei, că sunt proaspăt veniți în aceste părți și sunt hotărâți să poarte război crâncen cu Stalin. Deocamdată sunt tare mulțămiiți c'au aflat provizii bune în Basarabia și arată spre rațele ce le aveau în brațe, mărturisind că mai au câteva fripte în pachet. I. P. S. Sa le-a mai împărtășit câteva cuvinte senine, apoi i-a slobozit zâmbindu-le prietenos.

Soldații germani au salutat închinându-se adânc, urmându-și drumul cu veselie.

La Tighina

12 Septembrie

Fiind invitat de dl Mareșal Ion Antonescu Conducătorul Statului, I. P. S. Sa s'a dus la Tighina. Până la ora întrevederii, timpul a fost folosit cât

I. P. S. Sa Mitropolitul NICOLAE al Ardealului în mijlocul răniților din războiul sfânt, la spitalul din Tighina. În clișeu se vede și D-na Goga care a activat plină de însuflețire ca reprezentantă a Societății de Cruce Roșie, la spitalele de răniți

mai potrivit în duh misionar. Indreptându-ne spre cetatea lui Ștefan Vodă, aflăm poposind la marginea șoselei reg. 89 Brașov și reg. 7 Putna. Înaltul ierarh se oprește în mijlocul ostașilor, săvârșește o mică rugăciune, le citește o evanghelie și le grăește vibrant despre puterile credinței, despre marile îndatoriri pe care neamul nostru le are astăzi; insuflă ostașilor curaj și-i binecuvintează pe ei și armele lor. Imparte apoi fiecăruia câte-o carte de rugăciune, cruciuliță și alte broșuri.

Nu plecăm bine din loc și iată o altă unitate stă aliniată de-a lungul drumului cerând binecuvântarea I. P. S. Sale. Cu bunătate de păstor vlădica

din Ardeal zăbovește și aici, împărtășește pe ostași din darurile duhovnicești, le spune cuvinte de îmbărbătare și cu duiosie de părinte se desparte de ei.

La spitalul cu cei 2000 de răniți.

Amenajat între zidurile vechi de cetate, spitalul militar adăpostește 2000 de răniți, majoritatea însă răniți ușor. Iși așteaptă cu toții întremarea pentruca, înzdrăveniți, să se poată reîntoarce pe front. Era senin cu soare cald în acea zi de Vineri. Aproape toți răniții se aflau în curtea spațioasă a spitalului în așteptarea înaltei vizite.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, luând omoforul și epitrahilul a săvârșit o rugăciune pentru Țară, Rege, Conducător, pentru armată, pentru biruință, pentru ostașii răniți și pentru tămăduirea lor.

Li-a adresat apoi câteva cuvinte. I-a lăudat pe răniți pentru bravura lor arătându-le că întregul neam este mândru de ei și că prin jertfa lor, ei au pus o piatră la temelia de mână a României mari. A împărțit apoi cu dărnicie largă tuturor celor 2000 de ostași cărți de rugăciune, cruciulițe, iconițe.

Răniții îl înconjurau din toate părțile încât I. P. S. Sa abia se mai vedea din mijlocul lor. A fost o zi de misiune cu bună rodire.

Intâlnirea cu Conducătorul

Ideea unei ieșiri misionare în Basarabia, pentru a se curăți cu aghiazma rugăciunilor arhieresti locurile Moldovii lui Ștefan pângărită de trecerea vre-

melnică a bolșevicilor și inițiativa îndeplinirii acestei lucrări duhovnicești în proporțiile concepute de Mitropolitul Ardealului, au trezit un larg ecou în toată țara și-au primit întreaga aprobare a dlui Mareșal Antonescu Conducătorul Statului.

Intâlnirea dela Tighina a fost o certificare evidentă a deosebitei considerațiuni, pe care Conducătorul Statului înțelege să o acorde acțiunilor de seamă pe cari Biserica prin ierarhii și preoții ei

știe să le îndeplinească în anumite împrejurări, cum a fost cazul de față.

Pe de altă parte I. P. S. Sa întâlnindu-se la Nistru cu neînfricatul Conducător, a ținut să mărturisească devotamentul Bisericii, care atunci când conducătorii politici ai țării sunt munciți de marile probleme ale izbăvirii sufletului neamului, nu rămâne nepăsătoare, ci este gata de orice jertfă contribuind cu forțele și mijloacele ei spirituale, la opera de înălțare a neamului.

Ziua Crucii, la Orhei

Pornită simbolic la drum tocmai la început de an bisericesc, misiunea ardeleană și-a luat drept talisman duhovnicesc de mare preț crucea lui Hristos. Praznicul Înălțării sfintei cruci a aflat toate județele basarabene în plină desfășurare a activității misionare.

Biruința crucii, basarabenii au văzut-o cu ochii lor, au experiat-o cu viața lor. Praznicul Înălțării Crucii l-au cinstit cu toată mulțumirea sufletească, l-au pipăit, întocmai cum Toma a pipăit ranele Domnului și au mărturisit cântând: „Crucii Tale ne închinăm Hristoase și sfântă Invierea Ta o lăudăm și o slăvim“.

Echipa misionară condusă de I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae a lucrat în acea zi minunată în cetatea Orheiului, inaugurând lucrarea misionară pentru întreg județul.

Județul Orhei e bastion al românismului la Nistru. Dar, dacă peste tot Basarabia prezintă un procent foarte ridicat de populație curat românească, județul Orhei bate recordul: 97 la sută români.

Acum după stăpânirea de un an a bolșevicilor și după trecerea glorioasă a trupelor germano-ro-

mâne, în Orhei a fost chemat prefect un vrednic ardelean, bărbat plin de energie și un organizator neîntrecut, dl colonel Medrea. S'a preocupat cu toată grija de misiunea ardeleană întocmind pentru diferitele echipe itinerării de o exemplară precizie.

La intrarea bisericii voivodale din Orhei

În orașul Orhei a pregătit soliei ardeleno o primire de proporții neobișnuite.

La partea de organizare s'a adăus în mod spontan entuziasmul poporului orheian. În curtea bisericii, ctitoria lui Vasile Lupu, se aflau în acea zi ca la

3000 de credincioși. Cu fețele senine, ca ceriul, cu ochii aprinși de soare, cu sufletele înălțate de mulțumirea unei atari vizite, orheienii ne-au întâmpinat cu toată bucuria și cu toată demnitatea.

În câteva rânduri fugare iată ce-am notat în carnetul meu despre cele trăite la Orhei în ziua Crucii: „Zi admirabilă de misiune; primire foarte, foarte călduroasă. Popor extraordinar de mult la biserică. Cor neîntrecut! Evlavie adâncă la toți credincioșii. Masă compactă de români ortodocși. Biserica lor o podoabă, credința lor vie. Basarabenii ne copleșesc; ei în privința evlaviei și peste tot a celor bisericesti, sunt mult înaintea noastră. Avem numai de învățat dela ei“.

Programul zilei a fost acesta:

Săvârșirea sfintei liturghii, la care pe lângă slujirea arhierescă a excelat corul orheienilor, care ne-a amintit pe cel din Lozova, în ce privește armonia, promptitudinea execuției și bogăția repertoriului.

Predica I. P. S. Sale s'a rostit în curtea bisericii, unde fusese amenajată o tribună în acest scop. În biserică, ctitoria voivodală din veacul al 17-lea n'au încăput decât câteva sute de persoane, ori afară așteptau mii.

I. P. S. Sa a rostit o impresionantă cuvântare, cam în felul celei din Chișinău, dar altfel furnată și întocmită potrivit referințelor date.

Miile de ascultători urmăreau frază cu frază discursul avântat al Înaltului Ierarh. Nu se auzia nici un șgomot, doar la un anumit moment a fost un pocnet instantaneu de călcâie și zăngănit de arme. Era de față o companie de onoare. Când I. P. S. Sa li s'a adresat ostașilor, aceștia ca electrizați au luat ținuta de drepti.

Dl prefect Florian Medrea, adresează apoi câteva

mișcătoare cuvinte I. P. S. Sale, mărturisindu-și adâncă mulțumire și emoție că vede pe I. P. S. Sa în aceste părți, îndeplinind una din cele mai cutremurătoare misiuni.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, rostind predica în grădina bisericii din Orhei

Incepe apoi distribuirea darurilor. Dl' prefect, omul ordinii înăscute, a făcut ca în desăvârșită aliniere, poporul să defileze pe dinaintea I. P. S. Sale, primind fiecare cărticica, iconița sau cruciulița sa. Și această defilare de primire a darurilor a ținut două ceasuri. Se poate judeca și din aceasta mulțimea mare a credincioșilor cari au luat parte la această înălțătoare prăznuire dela Ziua Crucii din Orhei.

O vizită la Bălți

În după masa aceleiaș zile I. P. S. Sa a pornit în vizită la Bălți. Deși în aceste părți era câmpul de lucrare al P. S. Sale Vasile al Timișorii, I. P. S. Sa a venit la Bălți cercetând instituțiunile bisericesti din acest oraș și pe episcopul locotenent P. S. Sa Partenie al Armatei.

Intocmai ca Chișinăul, orașul Bălți a suferit extraordinar pe urmele războiului. Străzi întregi sunt în ruină. A scăpat de pustiire catedrala, tipografia episcopală și reședința episcopescă.

A doua zi, 15 Septemvrie, în biserica episcopescă s'a săvârșit o rugăciune de mulțumire, fiind de față: I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, P. S. Sa Vasile al Timișorii, P. S. Sa Partenie al Armatei, locțiitor dela Bălți, preoții din Bălți și un număr mare de credincioși.

După Doxologie, P. S. Sa Partenie în cuvinte alese exprimă bucuria credincioșilor din Bălți, precum și mulțumirea personală de a putea saluta pe I. P. S. Sa în acea catedrală. Mulțumește I. P. S. Sale pentru osteneala ce și-a luat, venind și'n acea parte a Basarabiei.

Înalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Nicolae răspunde: Am venit în Basarabia, mânați de sântământul cald al dragostei de frate. Am venit să vă mărturisim solidaritatea și frăția de credință. În această solidaritate a noastră va rezida tăria noastră.

Atâta vreme cât poporul nostru își va păstra solidaritatea, atâta vreme cât își va manifesta voința de-a trăi în libertate, nimic nu-l va putea nimici.

Dând mulțumită lui Dumnezeu pentru eliberarea Basarabiei, face urări pentru o cât mai grabnică refacere în urma distrugerii pe care bolșevicii au

săvârșit-o la retragerea lor, distrugere, care se vede cu deosebire în orașul Bălți.

Dna Sofia Iaborska, în numele femeilor ortodoxe din Bălți, aduce omagii I. P. S. Sale și-i dăruiește o icoană în amintirea trecerii prin orașul Bălți.

In mijlocul oștirii

Luni 15 Septembrie

Plouase peste noapte, un vânt rece stăruia voind să ne aducă aminte că vara e pe sfârșite. Răceala umedă care ne-a întâmpinat în orașul Bălți, dădea oarecum acestui oraș în cenușe și ruină un spectru și mai deprimant. Cu toată cordiala și însuflețita primire cu care ne-a onorat P. S. Ciopron, plecam din Bălți spre amiaza zilei de 15 Septembrie cu oarecari simțăminte de încordare și de neliniște. De altfel dintr'un oraș pustiit în modul cel mai barbar cum era să plecăm? Am luat iar drumul Orheiului; motoarele mașinilor funcționau impecabil și grăbite ceea ce mi-a mărit și mai mult impresia că fugim din Bălți. Impresia ruinelor de acolo ne-a împovărat sufletul.

Camaradul german dela Düsseldorf

I. P. S. Sa era tăcut; îi citeam clar pe față că urmărește în adâncul cugetului gânduri ce s'au născut din puternica impresie a dezastrului văzut la Bălți. N'am îndrăznit să-i tulbur meditația, mi-am luat o carte și-am început să citesc. Nu știu cât timp a trecut așa în tăcere, când iată că mașina ni se oprește. Un subofițer german a făcut semn șoferului să oprească. A venit lângă mașină și ne-a rugat să-l ducem până la Chișinău. I. P. S. Sa, într'o germană fluentă, l-a întrebat pe subofițerul german ce necaz are. Acesta ne-a arătat în stânga șoselei un camion uriaș răsturnat. Era camionul unei unități de pioneri germani, care transporta scule speciale pentru facerea

pontoanelor. Aveau ordin să fie cât mai curând la Nistru și iată peste noapte, din cauza vremii ploioase, camionul „derapând“ s'a răsturnat cu toată greutatea lui de 10 mii kgr. Subofițerul trebuia să meargă acum la Chișinău, de unde să vină cu o șenilă specială ca să repună din nou pe roți gigantul camion. I. P. S. Sa a primit îndată în mașină pe subofițerul german și-am pornit-o înainte.

Camaradul german nu era o fire tăcută; ne-a spus că-i de pe Rhin dela Düsseldorf; că-i catolic, că are vești bune de-acasă, că-și face datoria cu hotărâre și crede neclintit în victoria Germaniei.

Zăbranicul de nori a început să se spargă și ici-colo pete mari de cer senin se arătau și cu ele raze de lumină vie ne îmbrățișau. Posomorea ce ne stăpânea la ieșirea din Bălți, începea să se risipească și-o bună dispoziție și-a făcut loc în inimile noastre. Treceam prin sate mari: Drăgănești, Copăceni, Prepelița, Sărăteni etc., numiri curat românești, precum și poporul care le populează este neaoș român în măsură covârșitoare. Ici-colo, la marginea drumului femei și fete întind trecătorilor spre cumpărare unt, ouă, struguri, chiar și must. Ne-am oprit în câteva rânduri și-am cumpărat de toate stând de vorbă cu sătenii, cari se arătau foarte bucuroși.

Vom fi ajuns poate la vreo 30 klm. înaintea Orheiului, când iată în dreapta șoselei dăm peste un regiment de transmisiuni, ce se afla tocmai în repaus.

I. P. S. Sa, dă ordin șoferului să oprească, coboară din mașină, îndată ofițeri și ostași se strâng în jurul nostru, în curând tot regimentul este de față. I. P. S. Sa își pune omoforul, epitrahilul și săvârșește o rugăciune, acolo în marginea șoselei. Sutele de ostași au îngenunchiat cucernic, iar glasul arhierului se înalță pătrunzător spre cer în caldă invocare pentru acești bravi ostași ce se aflau în drum spre front. Tabloul acela nu-l voi uita nici când.

I. P. S. Sa Mitropolitul NICOLAE vorbind ostașilor din Regimentul de Pioneri pe șoseaua Bălți-Orhei. În fund figura subofițerului german dela Düsseldorf

Pe cer se mai zăreau doar ici-colo nouri fugari, iar soarele săruta brazda reavănă a pământului și frunțile aplecate spre închinare ale bunilor noștri ostași. Stăpânea atâtă pace în clipele acelea, tabloul era atât de duhovnicesc, lumina cerească ce ne învăluia era atât de lină, încât această încântare a duhului

am fi dorit să nu se mai sfârșească. Cuvintele ferice de pe Tabor le-am rostit în adâncul inimii ofițerul german, credinciosul catolic dela Düsseldorf impresionat peste măsură de tot ce-a văzut a îngenunchiat și el în drum alături de camarazii săi români. Mai târziu când ne apropiam de Orhei, ne-a spus că pentru el, întâmplarea aceasta minunată, a însemnat o trăire duhovnicească de mare însemnătate, iar pentru viața lui, un adevărat eveniment religios, „*Ein religiöses Erlebnis meines Lebens*“.

După momentul covârșitor al înălțării sufletului pe aripile rugăciunii, a urmat cuvântarea I. P. S. Sale. O improvizație fără îndoială, căci totul s'a petrecut pe neașteptate și pe nepregătite. De multe ori însă astfel de întâlniri neprevăzute își au farmecul lor cu totul deosebit. În felul acesta soldații regimentului de transmisiuni, s'au împărtășit acolo în șoseaua Bălți-Orhei de câteva cuvinte cu totul pătrunzătoare. Desfătarea sufletească o puteai citi tuturor limpede pe față; ei savurau deadreptul cuvintele inspirate și înaripate ale Mitropolitului din Sibiu.

Văzând această mulțumire a ostașilor I. P. S. Sa a hotărât să le facă bucuria deplină. Ne-a dat ordin să aducem cărți de rugăciune, broșuri de-ale „Astrei“, iconițe și cruciulițe. Distribuirea lor a și început îndată. Bucuria ostașilor a fost într'adevăr deplină. Fiecare din cei aproape 2000 de ostași și-a luat darul său. I. P. S. Sa împărția cu atâtă generozitate, cu atâtă iubire părintească. Par'că ar fi fost un tată care împarte cu dragoste pâne la masă fiilor săi. Se stabilise într'adevăr o legătură așa de intimă între arhieru și fiii săi duhovnicești, încât nu s'ar mai fi despărțit unii de alții. Camaradul german, subofițerul dela Düsseldorf, care fu martor la toate cele petrecute, a mărturisit că o asemenea întâmplare nu i-a fost dat să trăiască, deși este om vechiu.

Iată-ne din nou în mașină plini de bucurie. I. P. S. Sa radia de o mulțumire sufletească deosebită. Starea de spirit apăsătoare cu care părăsisem orașul Bălți, era uitată de mult. Petrecerea de aproape 2 ore în mijlocul ostașilor ne-a înălțat sufletele și ne-a redat întreg dinamismul misionar.

Așa ca în glumă am început să fac pe supăratul: „Ce este părinte, întreabă I. P. S. Sa?” — Ce să fie am întârziat prea mult în drum și-acum rămânem fără masă. Era vorba să fim la ora 13 în Orhei, unde dl prefect — omul preciziei, ne așteaptă cu masa“. Am râs una bună, am scotocit în traistă și'n fuga mașinei am gustat câte ceva. Buna dispoziție de care eram cuprinși nu avea margini. La porțile Orheiului ne-am despărțit de camaradul german, care a aflat aici tocmai ce căuta. Cu multă căldură a mulțumit I. P. S. Sale, spunând că nu va uita niciodată cele petrecute. Nu le vom uita nici noi.

In Valea Chipercenilor

Ajunși la Orhei, dl prefect Medrea ne aștepta cu nerăbdare. Era ora 15. La ora 16 eram așteptați în comuna Chiperceni, vreo 25 klm nord-est de Orhei. Ne arăta nourii ce se îngrămădeau spre nord și zicea: De ne va apuca ploaia în ceaunul Chipercenilor, o săptămână nu vom putea ieși de acolo. — Am plecat îndată mai departe. Apropiindu-ne de Chiperceni, am lăsat șoseaua petruită și ne-am angajat pe distanță de vreo 5 km. pe un drum de hotar. Norocul nostru că în această parte nu ploase peste noapte, cum a fost cazul la Bălți. Am putut pătrunde așa dar în comună urcând un deal, apoi coborând o pantă foarte repede până jos în sat.

Chipercenii, această numire la plural, vine de acolo că în comuna care este foarte întinsă sunt reunite mai multe sate, cari fac acum la un loc o așezare

din cele de frunte ale Basarabiei. Aproape 2000 de capi de familii cu 6000 locuitori. Credincioșii și-au clădit 3 biserici frumoase, una ca una. Primirea Mitropolitului Ardealului, a fost rânduită la biserica cea mai încăpătoare. Am fost foarte surprins că intrând în sat n'am prea văzut oameni. Mi-am zis: e zi de lucru, oamenii vor fi la munca câmpului. Abia când am ajuns în grădina bisericii m'am lămurit. O mare de oameni. Nu exagerez nicidecum. S'a strâns aici tot norodul din valea Chipercenilor. Ca unii ce sunt foarte credincioși, venirea unui arhiereu din Ardeal, ba chiar a Mitropolitului de acolo, a însemnat pentru ei un eveniment de seamă. Unii din ei mi-au spus că în valea Chipercenilor n'a mai călcat vlădică de 20 de ani. Iar acum văzându-se scăpați de iadul bolșevic, au alergat cu toată bucuria să întâmpine înaltul oaspe din Transilvania care a ostenit până la ei în Chiperceni. Tineretul, flăcăi și fete, erau în haine de sărbătoare, având încins tricolorul românesc.

Îndreptându-se spre intrarea bisericii I. P. S. Sa a fost întâmpinat de ceata preoților din jur în frunte cu parohul locului. I s'a oferit și aici pâne și sare, ca și'n fața primăriei unde a fost la fel întâmpinat de primarul și notarul satului. Biserica era și ea ticsită de popor, cu deosebire bătrâni. Ținându-se seamă de puterea norodului de afară s'a hotărât, ca nu numai cuvântarea, ci și slujba, să se officieze afară în grădina bisericii. Am purces dar afară, adunarea de popor creștea neconținut. Toată lumea era înălțată sufletește, numai dl prefect părea îngândurat și privea mereu la nourii, cari se făceau tot mai negri și mai grei deasupra noastră, amenințând să deslănțue potop de ape.

Preoți eroi

Veniseră și la Chiperceni preoții prezenți de prin împrejurimi, încât soborul a fost impunător. Mulți

din preoții basarabeni au rămas pe loc în parohiile lor și în vremea stăpânirii bolșevice. Au avut mult de suferit fără îndoială, întrucât au fost puși să execute fel de fel de corvezi sub supravegherea plină de batjocură a agenților comuniști. Li s'au luat biruri grele pentru exercitarea funcțiunii lor preoțești; la fel și bisericile cari au cerut să fie deschise au trebuit să plătească impozite speciale; așa a fost cazul bisericii din Chiperceni și al altor lăcașe de închinare din Basarabia.

P. C. Părinte protoiereu Simion Drăganciu din Zăicani, jud. Bălți, mi-a povestit cum agenții jidani și comuniști exercitau cea mai neomenoasă speculă în privința aceasta. Biserica din Zăicani a fost impusă cu 2000 de ruble impozit pentru a rămânea deschisă tot anul. Când s'au apropiat însă sărbătorile Crăciunului, iată agenții bolșevici au făcut de știre că e ordin de sus ca biserica să fie închisă. Protoiereul a răspuns: am plătit doar impozitul, nu are importanță, a fost replica. Și acum ce este de făcut, noi vrem să avem biserica deschisă. — N'aveți decât să mai plătiți 1000 de ruble, a fost răspunsul cinic al bolșevicilor. — P. C. Părinte s'a sfătuit cu credincioșii și au plătit și a 3-a mie de ruble. Povestea s'a repetat la Paști, apoi la Rusalii până a dat Dumnezeu că bolșevicii au fost alungați de armatele germano-române, iar în ziua de Duminecă 6 Iulie 1941, a putut săvârși în slobozenie cea dintâi rugă de mulțămire, cu toate că bătaia tunurilor se mai auzia încă prin apropiere.

Astfel de nedreptăți și de apăsări batjocoritoare au suferit și credincioșii din Valea Chipercenilor. Și atunci cum să nu alerge ei în număr mare la biserică, cum să nu fie ei de față la ruga de mulțămire când ea e săvârșită chiar de un Vlădică venit de departe să le aducă vorbă de mângâiere și de întărire sufletească.

De vorbă cu bătrânii satului

M'am adresat unor bătrâni și i-am întrebat dacă pe Valea Chipercenilor, nu sunt și ruși? Da de unde, părinte, suntem numai moldoveni; dela noi și până sus la Soroca și de aici în jos la Orhei și până la Tighina suntem moldoveni curați. „Am îndrăgit noi apa iasta a Nestrului și am rămas lângă dânsa ca niște petri de hotar“. — Dar rusește știți? i-am întrebat eu mai departe? „N'au știut nici părinții noștri și nu știm nici noi. Doar la orașe ce se mai aude vorbă străină dela venetici, — dar noi nu cunoaștem decât graiul moldovenesc. Amu era să fie primejdie cu stăpânirea drăcească a bolșevicilor cari veneau din fundul Rusiei și tot spuneau în fața primăriei pe rusește, dar noi nu înțelegeam nimic. De ținea stăpânirea lor mai multă vreme, cine știe, poate că tineretul ista s'ar fi dat după limba lor. Dar acum slavă Domnului, asemenea primejdie nu ne mai paște, putem muri liniștiți“.

În sufletul meu m'am rușinat. Până când am aflat din gura acestor bătrâni din Chiperceni, eu nu mi-am dat seama că dealungul Nistrului în județele: Soroca, Orhei și Tighina, avem populație curată românească. Am întrebat mai târziu pe dl prefect, care a confirmat întru totul spusele acelor bătrâni. Am avut apoi prilejul să mai văd un număr de sate ca Peresecina, Onițcani, Coșernița, Cirișeni, Cobusca nouă, Cobusca veche, Mireni, Solcea unde stând de vorbă cu țărani, am văzut că sunt moldoveni neaoși și rusește nu știu să vorbească. În felul acesta am învățat să apreciez Basarabia în altă lumină. Ea este într'adevăr ținut românesc; trup din trupul Moldovii lui Ștefan Vodă, straja de temei la Nistru, bastion al românismului. Ca număr de populație curată românească, Basarabia întrece proporțional Ardealul. Acest colț de țară e vrednic de jertfele ce s'au

făcut pentru recucerirea lui. În România de mâne-
prevăd Basarabiei un rol din cele mai frumoase.

Pentru Basarabia românească, pentru sufletul ei
plin de credință, pentru poporul ei blând de răzeși
a pornit și misiunea ardeleană în călătorie duhovni-
cească, ducând acolo la Nistru milioanele de frați
basarabeni cuvânt de mângâiere pentru toate sufe-
rințele încercate și pentru vrednicia cu care și-au
păstrat limba moldovenească și credința strămo-
șească.

Ruga de mulțumire

Cu toți nourii cari ne amenințau, ceasul de ve-
cernie dela Chiperceni, n'a fost tulburat cu nimic.
Ruga de mulțumire s'a desfășurat solemn, poporul
întreg era proșternut în adâncă evlavie; am trăit cu
adevărat un ceas de rugăciune. Răspunsurile litur-
gice le-au dat cele două coruri din Chiperceni alter-
nativ, întrecându-se în aleasă și armonioasă cântare.

A urmat apoi cuvântul I. P. S. Sale. A fost in-
teressant: cu tot ceriul apăsător, Vlădica dela Sibiu
a rostit una din cele mai senine cuvântări. Am avut
prilej să-l ascult în multe părți, nu numai în Basa-
rabia, — dar cuvântarea din Chiperceni a avut
un dar deosebit. Cei peste 2000 de credincioși as-
cultau ca vrăjiți. Cuvântătorul prin inspirația cerească
pe care o vădea în expunerea sa, a reușit să cu-
cerească în așa fel pe ascultători, încât aceștia l'ar-
fi urmărit fără limită. Pe lângă un grai popular ar-
monios, pe lângă pilduirile măiestrite, pe lângă o
expunere clară și explicită, I. P. S. Sa a știut să
împrumute ceva din sine vorbirei, din armonia per-
soanei, din prestigiul arhieresc, din vrednicia bărbă-
tească, din duhul său mare și plin de iubire pentru
poporul și sufletul românesc.

A trecut o oră și 15 minute și I. P. S. Sa mai
vorbia încă. Peste tot liniște; în marea de capete:

nici un val de oboseală, nici o undă nestăpânită.
Doar dl prefect preocupat neconținut de precizia
programului îmi făcea semne că e târziu și arăta
spre nourii grei.

Diaconii au rostit polihroanele, făcând urări pentru
Regele Țării, pentru Conducătorul Statului, pentru
Vlădici, pentru armata română, pentru poporul ba-
sarabean și pentru întreaga noastră țară. Cele două
coruri au excelat și aici în răspunsuri care de care
mai măiestrite.

Incercarea cea mare a venit la urmă. Cum era
să fie împărțite cărțile, cruculițele și iconițele la
atâta amar de oameni? Dl prefect era aproape dis-
perat la gândul că o să treacă ceasuri și ne apucă
ploaia în ceaunul Chipercenilor. I. P. S. Sa a îm-
părțit la copii, la coriști, apoi a încredințat pachete
cu cărți preotului și primarului, urmând a fi împăr-
țite Dumineca viitoare. Dl prefect a răsuflat ușurat.
A aprobat întru totul gestul I. P. S. Sale și l-a poftit
îndată la mașini pentru a ne întoarce la Orhei.

Iată însă că notarul satului ne iese înainte și
învită pe I. P. S. Sa și pe toți oaspeții la o mică gu-
stare, pe care au pregătit-o gospodinele Chipercene
în frunte cu venerabila preoteasă. Înaltul Ierarh a
mulțumit pentru o asemenea atențiune, dar dl pre-
fect cu gândul mereu că ne va ploua și n'o să mai
putem ieși de acolo, a luat pe notar la o parte și
i-a spus: „Să știi că ți-ai mâncat cariera“.

Noi însă ne-am cam așezat la masa pregătită
tot în grădina bisericii. Și ce masă? Gospodinele
dela Nistru au o măiestrie specială cât privește gă-
titul bucatelor. Am început cu toții să gustăm cu
poftă, numai dl prefect ne zorea mereu și nu putea
ierla notarului care ne-a făcut să zăbovim peste pre-
vederile programului. — Poporul ne înconjură din
toate părțile, se înfrupta și el dela masa vlădicească
cu deosebită mulțumire. I. P. S. Sa a mulțumit pentru

primirea atât de călduroasă și pentru mărturia dragostei arătată prin jertfa de bucate atât de alese.

În fine iată-ne în mașini. Dl prefect tăcea; era întunec, drumul era greu, trebuia urcată panta până sus. Mașinile și-au făcut datoria și iată-ne sus. I. P. S. Sa cu dl prefect erau în mașina prefecturii. Abia când a fost sus, limba dlui prefect s'a deslegat. Ați avut noroc I. P. Sfințite, bine că ne vedem sus, de acum nu-mi mai este teamă.

Dar nu și-a isprăvit bine vorba și iată o isbitură în mașină și apoi stop, motorul nu mai funcționa. Ce se întâmplase? Cum drumul era cu gropuri mari și cu bruși, acumulatorul mașinei prefecturii s'a isbit de un asemenea bruș și a căzut jos.

I. P. S. Sa a spus senin: Vedeți, dle prefect, eu nu m'am temut jos în Chiperceni, aveam credința că misiunea nu ne va fi tulburată și Dumnezeu ne-a ajutat. Acum să trecem în altă mașină și să nu ne lăsăm tulburați nici de astă dată.

La Onițcani pe malul Nistrului

Marți, 16 Septembrie

Impotriva temerilor noastre din ajun, timpul mergea spre îndreptare. Ce-i drept, rourase puțin peste noapte, dar dimineața ne-a întâmpinat cu cer senin și cu raze de lumină aurii. Marțea aceasta din 16 Sept. a fost cu adevărat o zi de toamnă frumoasă, pe care am gustat-o din plin. În părțile Orheiului peisagiul basarabean este încântător; toamna dă și mai mult farmec frumuseții naturale de aici. La 3 km. sud de Orhei, șoseaua bine petruită ce duce spre Chișinău, traversează, pe distanță de câțiva km. codrii Orheiului. Mașinile urcă și coboară în voie șerpuirile șoselei, iar noi ne desfătăm privirile admirând frumuseța pădurii zugrăvită în cele mai armonioase culori de mâna maiastră a naturii.

Una din mașini a rămas ceva în urmă. Grupul din frunte se oprește în plin codru. Aici încep povestirile, despre pădure firește, despre bogăția și frumusețea ei, despre haiducii de odinioară cari prin isprăvile lor fantastice au făcut faima codrilor Orheiului.

Mașina rămasă în urmă sosește și ea și-o luăm apoi înainte străbătând pădurea care ne primește acum cu multă prietenie. Înainte de aceasta cu două luni, nu ne-ar fi mers în acest fel. Codrii Orheiului au constituit un punct de rezistență inexpugnabil pentru sovietici. Ostașii români și germani, au dat cele mai înverșunate atacuri pentru a isgoni din acest cuib pe bolșevici. Dealungul șoselei urmele acestor lupte se văd la tot pasul. Copaci retezați sau despicați de obuze, adăposturi arse, gropi uriașe întocmai ca niște cratere de vulcan, săpate de bombe ucigașe etc. Urmele acestea proaspete ale războiului, ne fac să ne gândim la bravii noștri ostași, la eroismul lor, la dârzenia cu care au trebuit să lupte pentru a da peste cap un inamic atât de puternic înarmat și care a rezistat până la disperare. Faptele lor de arme ne vor apare abia mai târziu în adevărata lor lumină și măreție.

Mereu, mereu înainte; pădurea o lăsăm în urmă; drumul duce înainte prin lanuri de porumb și vii. Nu peste mult intrăm în frumoasa comună Perescina; ne oprim pentru o clipă, dl prefect Medrea mai dă o dispoziție la primărie, în vederea sosirii noastre de mâne, apoi pornim înainte. Când ajungem la kl. 10 înainte de Chișinău, șoseaua se bifurcă, la dreapta spre Chișinău iar la stânga spre Crinleni la podul de peste Nistru ce duce la Dubăsari în Transnistria.

Ajunși la răspântie, noi o luăm spre stânga. Cerul e mereu senin, soarele se face tot mai cald. Peisagiul e și aici foarte frumos, drumul duce pe coama unei coline până în satul Ciopleni, unde co-

boară abrupt până la apele râului Ichiglu. Malul dinspre miazănoapte al acestui râu este aici la Ciopleni atât de înalt, atât de cioplit încât din depărtare îți dă impresia unui zid străvechiu de cetate.

Căminuri preoțești pustiite

Mergem mereu înainte, iată-ne în Bașcani; aici ajungem din drum un preot care purta în brațe un copil, iar alături cu un coș în mână dna preoteasă.

Era parohul bisericii din Coșernița, părintele Alexandri. Fusese în refugiu și acum se întorcea acasă. Mai erau 8 kl. până în Coșernița, iar călătorii noștri erau oboșiți. Dar iată că mașina mitropolitană a oprit lângă ei și au fost poțiti sus. Cu mâhnire ne-a povestit părintele din Coșernița, cum biserica din sat a fost deteriorată de sovietici, iar casa parohială dărâmată. C. Sa venise înainte cu vre-o 2 săptămâni, — iar acum își aducea la casa pustiită familia. A mai povestit I. P. S. Sale, cum în refugiu a ajuns să se rânduiască foarte bine, încât ar fi putut rămânea acolo. Dar fiind basarabean de naștere tocmai din aceste părți, inima nu l-a lăsat să rămână departe de ele, ci a alergat cu dor acasă. Iată că ajungem în dreptul bisericii din Coșernița, răvășită în urma războiului. Alături de biserică, părintele ne arată o dărâmătură: „iată I. Prea Sfințite ce-a rămas din casa parohială. Acolo sub dărâmături ni se găsește mobilierul și bruma de strânsură pe care am agonisit-o cu trudă“. Dna preoteasă privea înmărmurită, nu-i venea să creadă ochilor și abia își putea stăpâni lacrimile. Arhipăstorul dela Sibiu a știut să găsească cele mai nimerite cuvinte de îmbărbătare pentru familia părintelui Alexandri, care era atât de greu încercată. Dna preoteasă luându-și copilul în brațe a mulțumit I. P. S. Sale, cu lacrimi în ochi. Iar părintele Alexandri aflând de

misiunea noastră și-a cerut voie să ne însoțească pentru a se împărtăși de bucuriile dela Onițcani.

Atâția din preoții basarabeni au găsit acelaș pustiu întorcându-se la vetrele lor, precum a găsit părintele din Coșernița. Sunt tragedii cari se consumă în tăcere, pentru că sufletul preoțesc trebuie să fie gata de-a suferi totul.

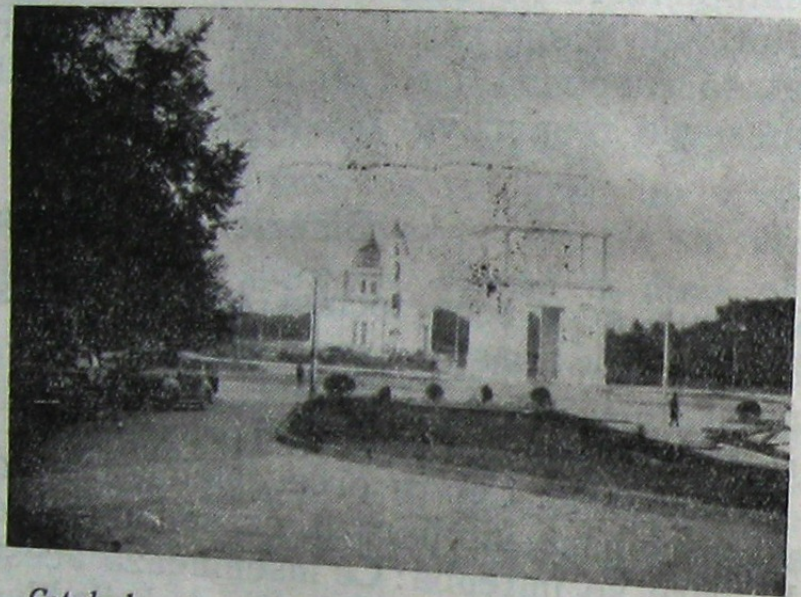
În alte părți preoții și-au aflat casele întregi, dar goale. Sovieticii, în chip de batjocură, împărțiseră sătenilor tot ce-a fost în casele preoțești. Cu deosebită mângăiere sufletească am aflat cum mulți dintre credincoși îndată după ce s'a întors părintele, au adus înapoi lucrurile cari le-au fost distribuite. Mulți preoți au fost aceia, cari la acest gest al țaranilor, au știut să răspundă cu vrednicie: Au dăruit țaranilor lucrurile respective: cinste lor!

Bisericile din Basarabia

Șoseaua ne-a scos tocmai pe malul Nistrului; la 8 km. în fața noastră erau Onițcanii. Satul întreg e dominat de biserică. O clădire deosebit de impunătoare. Foarte suplă ca stil, bogat ornamentată, numărând vreo 7 turlă. Pentru orce călător, bisericile din satele basarabene înfățișează, un semn de nedumire. Fiecare se întreabă: Ce însemnează aceste biserici atât de frumoase? Într'adevăr clădirile bisericilor din Basarabia sunt excepțional de frumoase și de bogat înzestrate. Ca arhitectură sunt evident sub influența stilului rusc. Sunt spațioase, ca aranjament sunt foarte potrivite pentru slujbă și predică. Din fața altarului preotul are tot poporul în față, fără de-a fi stânjenit de ceva. Odoare și odăjdii afli din cele mai frumoase și mai scumpe. Bisericile din satele ardelenă se pot ascunde în această privință. Interesându-mă mai de aproape de această chestiune am aflat că stăpânirea rusească din vremea țarilor,

acorda ajutoare însemnate pentru clădirea bisericilor și înzestrarea lor. Acest ajutor cuprindea însă o condiție, aceea a introducerii limbii rusești pentru sfintele slujbe. Această momeală a prins în foarte multe părți; era mijlocul de rusificare cel mai indicat. Norocul a fost că a venit 1918 la timp. Unii preoți bătrâni însă, cu tot regimul românesc, au continuat cu slujbele pe rusește; socoteau C. Lor că în felul acela sunt mai aproape de pravoslavie.

În fine iată-ne în sat; în pragul bisericii I. P. S. Sa e primit cu pâine și sare și cu crucea. Poporul din Onițcani foarte vioi a ținut să fie tot de față.

Catedrala mitropolitană din Chișinău; în față clopotnița

Au venit credincoși și dela Coșernița, dela Slobozia și din alte sate din acea parte. Onițcanii cuprind și ei peste 1000 de capi de familie, gospodari de toată vrednicia.

Frumoasa lor biserică s'a umplut ca o coșniță de albine.

Ruga dela Onițcani

Liturghia arhierască s'a desfășurat într'o atmosferă din cele mai duhovnicești. I. P. S. Sa Mitro-

politul *Nicolae* al Ardealului înconjurat de mare sobor de preoți și diaconi a săvârșit în toată reculegerea sfintele rugăciuni, iar poporul, vădit impresionat, urmărea totul cu adâncă evlavie. Din drumul misionar pe care l-a făcut I. P. S. Sa în Basarabia sfânta liturghie din Onițcani a fost săvârșită în punctul cel mai îndepărtat, tocmai pe malul Nistrului. Acest fapt a dat mi se pare slujbei din Onițcani un accent cu totul deosebit.

În predică I. P. S. Sa a vorbit despre rugăciunea domnească, dând acestor cuvinte ce-au răsunat chiar de pe buzele Mântuitorului una din cele mai fericite interpretări. În expunere a fost foarte clar și-a folosit un limbaj popular. La un moment dat, predica s'a transformat în dialog. La întrebările I. P. S. Sale poporul răspundea vioi, manifestând cea mai vie mulțămire sufletească.

I. P. S. Sa a mai dat rând la cuvânt încă la patru preoți, cari alcătuiau o altă echipă din cele patru ale Sibiului.

Socoteam că poporul care a stat în picioare peste 3 ceasuri, va arăta vreo neliniște când i s'au vestit alți patru vorbitori. Spre surprinderea noastră însă, poporul s'a înviorat și căuta fiecare să vadă cum se înfățișează preoții din Ardeal. Cu cel mai viu interes, au urmărit cuvintele celor patru preoți, cari de altfel au avut tactul de-a nu abuza de dragostea de cuvânt și de răbdarea norodului dela Nistru.

Ca și în alte părți a urmat împărțirea de cărți, iconițe, cruciulițe, pe cari poporul le-a primit cu vie satisfacție, dând năvală asupra I. P. Sf. Mitropolit.

Mulțămirea lui Moș Grigore

La ieșirea din biserică, toată lumea urma pe I. P. S. Sa. întorcându-mă până în altar, văd în fața icoanei Mântuitorului pe-un bătrân cu plete albe.

Ochii limpezi erau ațintiți asupra icoanei, iar cu buzele rostea liniștit: „Doamne, Ție-ți mulțămim, Doamne slavă Ție“.

M'am oprit și priveam cu atențiune pe acest moșneag care având zugrăvită pe față cea mai vie mulțămire, nu mai contenea de-a rosti această rugăciune simplă: „Doamne, Ție-ți mulțămim, Doamne slavă Ție“.

Tocmai voiam să mă îndepărtez, când văd că Moș Grigore se desprinde și el din fața icoanei și se îndreaptă spre mine cu prietenie: „Părinte, ești și C. Ta din Ardeal; da, de acolo, îi răspund. Bunul Dumnezeu să vă răsplătească. Prin mare primejdie am trecut, și-atunci când nu mai aveam nici o nădejde, mâna cerească ne-a izbăvit.“

„Primejdia aiasta cu bolșevicii a fost ca un potop de ape peste noi. Uite, cum a fost primejdia revărsării din zilele trecute. Era cât pe-acți să ne înghită apele Nestrului. Când ne-a venit veste în sat că ne va cerceta Mitropolitul din Ardeal, apele erau în plină creștere. Copacii din luncă nu se mai vedeau și multe gospodării erau în grea cumpănă. Eu știu din bătrâni că atunci când pornesc vlădicii în țară, de-i secetă va veni ploaie, de's ape mari potopul se se va opri. Și iaca, vorba din bătrâni s'a împlinit și azi. Uite apele de azi noapte au început să scadă bine. Dumnezeu ne-a ferit de primejdie prin rugăciunile vlădicilor din Ardeal.“

„Amu părinte, să nu râzi de vorbele mele, dar eu ca un bătrân fără de minte, atâta știu: „Doamne Ție-ți mulțămim, Doamne slavă Ție“. —

Am luat mâna lui moș Grigore, așa mi-a spus că-l cheamă, i-am strâns-o cu căldură, apoi mi-am mărturisit bucuria de-a fi întâlnit și cunoscut un suflet în care să trăiască atâta credință.

„Lasă acum părinte, să dăm slavă lui Dumnezeu pentru toate“.

*

Norodul din Onițcani și-a dovedit dragostea față de oaspeții din Ardeal și prin aceea c'a pregătit o masă cu bucate din cele mai gustoase și mai alese. După ce ne-am întărit și odihnit o clipă, cu duioșie în suflet ne-am despărțit de credincioșii din Onițcani, așezați acolo santinelă la Nistru. Echipete misionare au pornit iar la drum potrivit programului.

Era către ora 4 după masă; mașina gonia înainte pe drumul pietruit. Cerul a rămas toată vremea senin. Razele calde ale soarelui ne mângăiau cu căldura lor binefăcătoare frunțile, ca un fel de răsplătire cerească pentru truda duhovnicească a zilei aceleia petrecute în Onițcani pe malul Nistrului.

Peresecina, jud. Orhei

Miercuri 17 Septembrie

Potrivit planului de misiune, ziua de 17 Septembrie avea să reunească în Peresecina mai multe echipe misionare, nu numai ale Arhiepiscopiei, ci și din celelalte Eparhii, în frunte cu PP. SS. LL. Episcopii capi de echipe. După cât ne vom fi întâlnit mai mulți în acea zi, cu atât se făcea dovada executării precise a planului de lucru misionar. Eram nerăbdător să văd în ce măsură echipele misionare din Ardeal s'au ținut de planul întocmit la început.

Răscrucea drumurilor

Peresecina este o așezare mare de peste 7000 locuitori, la mijlocul distanței dintre Chișinău și Orhei. Localnicii mi-au povestit că acolo era pe vremuri locul de popas al negustorilor și drumeților. Se opreau aici cei cari trecuseră prin codrii Orheiului și poposeau de mulțămire c'au scăpat neprădați și se opreau aici și cei cari aveau să pornească peste codrii inte-

resându-se de cele din urmă întâmplări. Era aşadar Peresecina un fel de răscruce a drumurilor; în limba rusească acesta este sensul denumirii Peresecina.

I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* a Ardealului, fără să-şi dea seama de această însemnătate din trecut a localităţii Peresecina, a dispus ca pentru ziua de 17 Septembrie să aibă în Peresecina o întâlnire a echipelor misionare din judeţele: Lăpuşna, Orhei, Soroca, Bălţi şi Hotin. Aceasta în vederea întâlnirii generale de a doua zi în Chişinău de unde misiunea ardeleană avea de îndeplinit una din cele mai duhovniceşti îndatoriri ale ei pe pământul Basarabiei, pelerinajul la mormântul marelui mitropolit Gavriil Bănulescu — Bodoni, ale cărui rămăşiţe pământeşti se află în mănăstirea Căpriană, jud. Lăpuşna.

În ajun plecând dela Oniţcani, I. P. S. Sa a venit până în Chişinău unde tocmai sosise P. S. Sa Veniamin, venind din Sud, cu echipele P. S. Sale. Caransebeşenii auzind de misiunea din Peresecina, cu bucurie s'au oferit de-a însoţi a doua zi pe I. P. S. Sa. — Timpul mergea spre îndreptare; ceriul se colorase într'un albastru primăvărat, iar norii atât de ameninţători înainte cu câteva zile, se topiseră cu desăvârşire în văzduh.

Îndată după ora 8 am pornit la drum plini de voieşie. Priveam la I. P. S. Sa şi mă întrebam, cum de nu arată nici umbră de oboseală? Eram doar în a zecea zi de lucrare misionară. Zece zile de drumuri ne'ncetate; de slujbe lungi, de cuvântări; tot atâtea nopţi dormite în casă străină şi alte osteneli cari acum nici nu-mi mai vin în minte şi cu toate acestea I. P. S. Sa era vioi, plin de energie, în fruntea tuturor, dând cel mai strălucit exemplu de râvnă misionară. Atâta prospeţime a spiritului, atâta sănătate, atâta bărbăţie la etatea de 60 de ani este într'adevăr pliduitoare.

Liturghia cu 4 arhierei

La ora 9 am fost în Peresecina. Poporul vestit din bunăvreme a făcut întâmpinare din cele mai însufleţite oaspeţilor din Ardeal. Dl prefect al Orheiului Fl. Medrea a ţinut să fie de faţă şi la Peresecina precum a însoţit de altfel pe I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* şi în celelalte locuri de misiune din judeţul Orhei.

După primirea cu pâne şi sare din faţa primăriei, tot poporul s'a îndreptat spre biserica cea mare, unde I. P. S. Sa a fost primit de parohul locului, însoţit şi de alţi preoţi de prin satele învecinate. Ajunşi în biserică am căutat să verific echipele noastre. Din ale Arhiepiscopiei de Sibiu, lipsea numai una; P. S. Sa Veniamin era de faţă cu echipele P. S. Sale. Sf. Liturghie a fost începută de I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* şi de P. S. Sa Veniamin asistaţi de soborul celor 20 de preoţi şi 6 diaconi. În vremea „fericirilor“, iată soseşte P. S. Sa *Nicolae* al Oradiei cu echipele P. S. Sale venind dela Soroca, iar îndată după Evanghelie, P. S. Sa *Vasilie* al Timişorii venind din Bălţi.

În acest fel planul de misiune se verifică funcţionând precis, iar altarul măreţii biserici din Peresecina se înconjură cu o cunună de patru arhierei din Ardeal. Credincioşii venind mereu au umplut cu desăvârşire neobişnuit de încăpătorea biserică şi lua parte cu tot sufletul la sfintele rugăciuni, având în faţă pe cei 4 vlădici, peste 30 de preoţi şi 10 diaconi.

Sf. Liturghie din Peresecina a luat în felul acesta un aspect cu totul neobişnuit, plin de măreţie, de covârşitoare putere duhovnicească şi de frumuseţe liturghică îngerească.

Credincioşii din „răscrucea drumurilor“ priveau adânc mişcaţi la această neobişnuită slujbă, ca la o

arătare cerească. Stând de vorbă cu ei la ieșirea din biserică, cei mai mulți și-au exprimat plini de entuziasm fericirea de-a fi putut lua parte la sfânta liturghie, slujită de cei patru vlădici și nenumărați preoți și diaconi. Unul din săteni povestea altora că ceeace a văzut astăzi nu are asemănare, c'asa ceva, a auzit el povestindu-se, nu se putea vedea decât la Kiev pe vremea țarilor.

Vorbesc patru vlădici

După terminarea sfintei liturghii, cei patru vlădici în frunte cu I. P. S. Sa și-au luat cârjile arhieresti și-au pornit la predică. Preoții în odăjdii i-au înconjurat de toate părțile. Poporul privea cu uimire la această manifestare impunătoare, care pentru misiunea ardeleană în Basarabia a însemnat unul din punctele culminante.

Luând cuvântul, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae înfățișează norodului din Peresecina rostul misiunii ardelene. I. P. S. Sa vorbește senin, inspirat, profetic. Dela primele cuvinte cucerește pe ascultători cari s'au făcut numai ochi și urechi.

Iubiți frați basarabeni,

Am venit la voi cu mângăierile credinței vestindu-vă puterea lui Dumnezeu și-a cuvântului său care nu poate fi zăgăzuit de nimeni în lumea aceasta. Cu cât lumea se împotrivește mai mult cuvântului Domnului, cu atât el își arată învederat puterea lui biruitoare. Nenumărați și vajnici prigonitori au încercat să-i pună stavilă, dar el a rășbit prin toate piedecile. Și astfel s'a răspândit lumina lui, adevărul lui, sfințenia și puterea lui pela toate neamurile până la marginile pământului, încât nu este popor la auzul căruia să nu fi răsunit și să nu fi fost biruitor.

Umblăm de 10 zile și mai bine pe meleagurile basarabene vestind pretutindeni cuvântul Evangheliei.

Zi de zi ne-am dat seama de tăria puterii cu care lucrează în inimi acest cuvânt. În urma stăpânirii bolșevice de un an voi sunteți cu toții martori, cum ei oameni fără Dumnezeu și vrășmași ai crucii au căutat pe toate căile să înăbușe cuvântul lui Dumnezeu și să zdrobească din sufletul vostru credința prin care neamul nostru a trăit și s'a izbăvit dela obârșie până în aceste vremi.

Venind din Ardeal ne dăm seama acum când vă vedem credința că încercarea bolșevicilor a fost zadarnică, iar în sufletul vostru a rămas biruitor cuvântul lui Dumnezeu. Cu toate suferințele prin cari ați trecut v'ați păstrat credința. Drept aceea noi nu avem a vă spune numai cuvinte de mângăiere ci din tot sufletul vă mărturisim marea noastră bucurie pentru bărbăția cu care ați știut să rămâneți credincioși cuvântului Domnului. Vă laudăm pentru credința voastră, iar iubirea pe care-am avut-o pentru voi în aceste vremuri, crește și mai mult în inima noastră, acum după ce-am pipăit oarecum sufletul basarabean și i-am văzut alipirea lui caldă către Dumnezeu.

Cam în acest fel se rostea I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului în fața celor aproape două mii de credincioși din Peresecina. Prezintă pe cei trei arhierii prezenți, dând fiecăruia cuvântul.

A vorbit mai întâi P. S. Sa Vasile al Timișorii. P. S. Sa imprimă cuvântării o pecete mai mult națională. A spus între altele:

Acelaș neam suntem dela Tisa și până la Nistru și vorbim aceeași limbă. Pe toți ne împreună aceeaș credință. Cel care ar îndrăsni să vorbească de deosebiri între noi, greșește. Iată noi venim din Banat, — dar graiul ne este tot moldovenesc și voi basarabeni ni-l înțelegeți. Simțim le fel cu voi. Nimic nu ne deosebește, ci totul ne leagă într'o frăție românească. Moldovenii din jurul Timișorii se bucură cu voi.

Se înfățișează apoi P. S. Sa *Nicolae* al Oradiei. Iată câteva spicuri însemnate în fugă, din cuvântarea P. S. Sale:

Eu vlădica dela Tisa am venit la voi ca la niște frați de acelaș sânge, lege și grai. Noi frații voștri necăjiți dela apusul țării venim să ne bucurăm aici de bucuria voastră, ca din praznicul bucuriei voastre să luăm putere și nădejde.

Cât de fericiți sunteți voi frați basarabeni cari așa de curând ați ajuns la învierea credinței voastre, la dobândirea slobozeniei voastre și la așezarea drepturilor voastre.

Pe unde am umblat în județul Soroca și Bălți, am găsit norodul basarabean în cinstită prăznuire. Este drept c'am văzut dealungul drumurilor străjuind morminte proaspete, totatătea peceți de foc cari chezășuesc răscumpărarea voastră de sub jugul bolșevic.

Acești eroi și-au dat ceea ce au avut mai scump: viața. Flăcării României slobode au venit să-și pună sufletul și viața pentru Basarabia. Din moartea lor a răsărit învierea voastră.

Invrednicească-ne Dumnezeu să vedem cât mai curând, cum Răsăritul țării se duce la Apus, zdrobind acolo lanțurile robiei. Doamne al puterilor miluește-ne pe noi.

Venind la rând P. S. Sa *Veniamin* al Caransebeșului, ținând seamă de antevorbitori, dă sfaturi ziditoare poporului, care nu arăta nici un semn de oboseală. Face și P. S. Sa apel la unitate căci prin unire ajungi puternic; aici citează istorioara cu mănunchii de nuiele.

Indeamnă apoi pe toți să îmbrățișeze virtuțile. Iubirea de Dumnezeu, iubirea aproapelui, înțelepciunea, din care curg ca dintr'un izvor alte virtuți: credința, nădejdea și dragostea. Cheamă pe toți la practicarea acestor virtuți, ca unele ce alcătuiesc cea mai aleasă podoabă a sufletului. Arată apoi că altă comoară

mai mare decât sufletul nu există. Mai dând și alte sfaturi și învățături, P. S. Sa încheie cu vorbele: Să păstrăm curat și sufletul neamului, care este unul și prin care ne înfrățim dela Nistru și până la Tisa.

Iubitori de predică

Cuvintele celor patru vlădici din Ardeal au făcut cea mai adâncă impresie asupra ascultătorilor din Peresecina, cu toate că au stat în picioare peste 4 ore, credincioșii nu manifestau decât dorința de-a mai asculta încă. Ca și în alte părți ne-am convins și la Peresecina că norodul basarabean este foarte iubitor de predică, iubitor de-a asculta cuvântul lui Dumnezeu. Dragostea fraților basarabeni de cele sfinte și înțelegerea lor deosebită pentru realitățile duhovnicești este vrednică de remarcat, iar pentru noi a fost o școală de adevărată credință. Când îi vedeam cum dau năvala pe arhierii spre a le săruta vestmintele și mâna și spre a lua binecuvântare, apoi în vremea citirii Evangheliei cum înghenunchiază toată biserica într'un fel de extaz mistic, îmi dădeam seama că în sufletul fraților basarabeni, arde viu flacăra cinstirii de Dumnezeu.

Nu voi putea uita niciodată pe-o femeie din Chi-percenii, ca de 50 de ani, care la intrarea I. P. S. Sale în biserică era într'o strană de partea stângă și ținea înaintea ei o fetiță ca de 4 ani. I. P. S. Sa cu crucea în mână face semnul binecuvântării; femeia șoptea ceva ca pentru sine un reflex al rugăciunii pe care-o făcea în adâncul sufletului, fetița privea și ea transportată. După ce I. P. S. Sa a trecut înainte spre altar, femeia a rostit cu toată gravitatea și solemnitatea: „*Arhierul Domnului*”. Vrând oarecum să spună copilitei aceleia, o nepoțică a ei, „iată ai avut fericirea în pruncia ta să fi blagoslovită de un arhieriu, ține minte acest lucru și dă slavă lui Dumnezeu”.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae a observat această sensibilitate duhovnicească a basarabenilor și l-am auzit în atâtea rânduri vorbind despre râvna de credință a lor, laudându-i și îndemnându-i să păstreze această comoară sufletească și să o treacă mai departe urmașilor lor.

Căi de lumină pe harta județului Orhei

Ospitalitatea moldovenească nu s'a desmințit nici la Peresecina. Deși era zi de post și bucatele tot de post, numai de post, așa-i în Basarabia, se respectă cu sfințenie zilele de post, cu toate acestea, gospodinele sunt atât de vrednice încât chiar cu bucate de post, gustarea ce ne-au oferit a fost delicioasă. Cu misiunea din Peresecina ne despărțeam de județul Orhei, drept aceea dl prefect Fl. Medrea a folosit prilejul și la masă a adresat câteva cuvinte cu totul mișcătoare I. P. S. Sale. De câteva zile a fost și Dsa mereu cu noi și-acum la despărțire nota de duioșie își afla explicare. „Obișnuit în foșnetul molcom de patrafire, acum când plecați dela noi I. P. Sfințite, mi se pare că rămân singur. În afară de mângăierile pe cari le-am cules alături de I. P. S. Voastră la mănăstirea Curchi, la Orhei, la Cipereni, la Onițcani și aici la Peresecina, îmi va rămânea ca o vie amintire harta județului Orhei cu drumurile de lumină ale misiunii ardelene însemnate pe ea. Într'adevăr popasurile pe cari le-ați făcut în județul nostru și drumurile pe cari le-ați străbătut, vor rămâne pentru noi tot atâtea căi de lumină, amintiri sfinte mângăietoare“.

Precum se topește omătul ista, așa să se topească și stăpânirea voastră

Tot la această gustare, unul din preoții din Peresecina care pe vremea stăpânirii bolșevice rămăsese pe loc, ne-a povestit la ce corvezi era pus alături

de popor. — „Dar nu mi-a fost rușine de munci, îmi făceam datoria, dar demnitatea de preot și păstor mi-o păstram. Astă primăvară la topirea omătului, am fost scos și eu cu lopata pentru desfundarea șanțurilor. Agentul bolșevic mă batjocorea într'una înaintea tuturor. Eu tăceam și-mi vedeam de lucru. Infuriat și amenințându-mă s'a apropiat de mine; atunci am zis pe moldovenește: Precum se topește omătul ista, așa să se topească și stăpânirea voastră. — Agentul a răcnit la mine că ce am zis, să-i spun pe rusește. „M'am uitat la cei din jur, credincioșii mei cari încremeniseră: atunci am răspuns cu desăvârșită liniște agentului: „M'am rugat lui Dumnezeu“. Scos din fire a plecat îndată. Ceeace este de reținut e faptul că nici unul din cei cari au fost de față nu m'au pârât. Au știut să tacă.

Și omătul s'a topit, apoi venind vara, s'a topit cu ajutorul bunului Dumnezeu și stăpânirea bolșevică.

Incheierea lucrării misionare pentru Basarabia

Pornită la drum cu gânduri curat duhovnicești, misiunea ardeleană a pășit toată vremea pe solul basarabean ca pe un pământ sfânt. Incheierea acestei misiuni a avut loc în același duh de sfințenie. După neuitata zi din Peresecina, după întâlnirea echipelor la „răscrucea drumurilor“, caravana misionară la cuvântul de ordine al conducătorului ei, a luat drumul Mănăstirii Căpriană, jud. Lăpușna, pentru a culege acolo în liniștea zidurilor de mănăstire răgazul necesar în urma trudei duhovnicești de două săptămâni.

S'ar fi putut găsi și altă mănăstire pentru reculegerea noastră, dar am fost conduși tocmai la mănăstirea Căpriană, ctitorie voivodală a lui Ștefan cel Mare, pentru că această mănăstire avea să ne gră-

iască ceva cu totul deosebit nouă ardelenilor. Aici la Căpriană se află mormântul vrednicului de pomenire Mitropolitul Gavriil Bănulescu.

Un Ierarh de seamă

Descendent al unei familii fruntașe din Bistrița Năsăudului, Gavriil Bănulescu a făcut strălucite studii în Rusia, unde prin vrednicie personală a reușit să urce treptele cele mai înalte ale ierarhiei bisericești.

Mitropolitul Gavriil Bănulescu Bodoni

La sfârșitul veacului al 18-lea îl vedem mitropolit al Chievului, demnitate din care se retrage la 1803 din cauză de boală. La 1806 este conducătorul Bisericii din Principate luând salvatoare măsuri de promovare a vieții preoților, iar la 1812 îl vedem mitropolit al Basarabiei, conducând vreme de 9 ani destinele acestei Biserici.

Datorită relațiilor sale dela curtea Țarului, el a întreprins o operă de organizare bisericească și culturală de anvergura celei pe care avea s'o înfăptuiască câteva decenii mai târziu în Ardeal, Mitropolitul Șaguna. El a înființat tipografia din Chișinău, Consistorul și Seminarul, stăruind cu succes ca preoții satelor basarabene să aibă știință și carte românească spre a putea continua slujbele lor în spiritul vechilor tradițiuni moldovenești. Limba română era admisă nu numai în slujbele bisericești, ci și în școli, precum d. e. în liceul deschis la Chișinău în 1833, tot așa la Orhei, Bălți, Soroca, Hotin. [I. Lupaș: Istoria Bisericii Ort. Rom. 1929 p. 96 și 97].

In liniștea mănăstirii

După binecuvântatele bucurii dela „Răscrucea drumurilor” timpul fiind favorabil, încă în seara aceleiași zile caravana misionară ardeleană, trecând peste Chișinău și Strășeni, poposea la mănăstirea Căpriană. Așezată în mijlocul unei păduri, locul acesta de închinare este foarte nimerit pentru reculegere sufletească. Ctitorie domnească legată de numele lui Ștefan Vodă, această mănăstire a fost una din cele mai reputeate din Basarabia.

„Cu privire la numele mănăstirii de Căpriană, legenda spune că Domnul Ștefan cel Mare, în urma luptelor cu hoardele tătare, după ce le-a alungat peste Nistru, s'a retras cu căpitanii săi să se odihnească într'o poiană din mijlocul vestiților codrii unde astăzi este sfânta mănăstire. Și pe când se odihneau ei, iată o căprioară sălbatică, zărită fiind de călăreții din oștire au și încercuit-o gata de-a trimite săgețile în trupul ei piăpând. În zadar biata căprioară se încerca să afle vre-o scăpare și văzându-se din toate părțile strâmtorată și neștiind unde să afle scăpare, căzu în genunchi tremurând, în semn de rugă-

ciune. Ștefan Vodă văzând întâmplarea se înduioșă poruncind arcașilor să-i dea drumul și socotind acesta ca un semn ceresc ce i l-a dat Dumnezeu, a ridicat pe acel loc, drept mulțămire după înfrângerea dușmanilor, o mănăstire, care să poarte numele de Căpriană în amintirea și acestei întâmplări minunate.“ [Preot D. P. Micșunescu: Vizitând Mănăstiri Basarabene și Bucovinene], pag. 41.

Doborât de boală Mitropolitul Gavriil se retrage la 1819 căutând liniște în această mănăstire. Vreme

Mormântul lui Gavriil Bănulescu

de 3 ani a condus mănăstirea Căpriană restaurând biserica Adormirii, dând impuls de sfântă trăire monahilor din sfântul locaș. Moare în anul 1821 fiind înmormântat în dreapta bisericii pe care a restaurat-o, unde mai străjuiește și astăzi mormântul lui. O placă de marmoră de pe mormânt cuprinde această pisanie în limba slavonă:

„Aici se odihnește trupul P. S. Exarh Gavriil Mitropolitul Chișinăului și Hotinului și a ordinelor sf. Andrei cel întâi chemat, sf. Vladimir gr. I. a sf. Alexandru și a sf. Ana gr. I. clasă și caval. Vestitul păstor acesta s-a născut în Transilvania în orașul Bistrița. După patimi și mulți ani de sacrificiu pentru binele bisericii au construit în ultimii lui ani ai vieții sale, casa arhierască din Chișinău cu seminarul și a construit și înfrumusețat această mănăstire Căpriană, adormind în oboseala sa, 1821 anul, Martiei 30 ziua. Numele lui viu va fi în neam. Înțelepciunea lui vor povesti noroadele și lauda lui o va mărturisi biserica.“

Mănăstirea Căpriană, care a cunoscut vremuri de înflorire și a avut stareți de talia unui Gavriil

Bănulescu, se află acum în dezolare. Regimul sovietic a făcut și aici ravagii dar cele două biserici au rămas intacte. Bolșevicii s'au interesat mai curând de pivnițele cu vin ale mănăstirii.

Am sosit la mănăstire în fapt de seară; monahii reveniți din împrăștiere ne-au primit cum au putut mai bine. Ceata lor de figuri speriate și îngrozite nu ne-a făcut nici o impresie. — După o mică rugăciune, Inalții Ierahi și preoții ardeleni au fost conduși în arhondaric și în celelalte clădiri pentru a le vizita. Apoi pe grupuri mai mici am stat de vorbă cu monahii.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului a vizitat mai multe chilii călugărești între cari pe a bătrânului ieromonah Macarie, cu care a stat îndelung de vorbă. Ava Macarie este un vrednic nevoitor în ale călugăriei; are o mică bibliotecă în care locul de frunte îl ocupă Biblia lui Șaguna. Preocuparea părintelui Macarie cu lumea cărților a plăcut foarte mult I. P. S. Sale, alcătuiind una din notele bune pentru monahii dela Căpriană. La plecarea din chilie, părintele Macarie a cinstit pe Inaltul său vizitator cu o broșură a sa pe care a editat-o în Chișinău, despre întoarcerea evreilor la dreapta credință.

Clipe de taină

Când I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae a părăsit chilia părintelui Macarie, asupra mănăstirii coborau umbrele înserării. Ceilalți Ierarhi ardeleni erau în pridvorul de sus al arhondaricului, unde P. S. Sa Efrem, locțiitor de arhiepiscop al Chișinăului, le dădea diferite lămuriri. Preoții misionari alcătuiiau mici grupuri întreținându-se cu unii din monahii mănăstirii. — Cerul era senin, ici colo câte-o stea licărind cu vioiciune ne trezea în suflet nostalgia sfântă a eternității. — La un semn al I. P. S. Sale mai mulți preoți se strâng în jurul Său; se alcătuesc în două cete:

ardeleni și bănățeni. Și în fapt de seară a început lin cântarea antifonică între cele două cete de preoți. În frunte cu I. P. S. Sa au început mai întâi ardelenii cântând în șoaptă: *Să se îndrepteze rugăciunea mea...*

Aceeași cântare au reluat-o bănățenii cântând după prozodia lor mai pe larg mai pătrunzător. Am trecut, la alte cântări ca *Cu noi este Dumnezeu, Cămara Ta Mântuitorul meu*, etc. înălțând în acest fel inimile noastre pe aripile rugăciunii, către ceruri. O adâncă tăcere stăpânea în grădina mănăstirii, șoaptele convorbitorilor au amuțit cu desăvârșire, fiecare era adâncit în meditație. — Prin mijlocirea cântării duhovnicești am trăit în seara aceea clipe sfinte de reculegere, de înălțare sufletească, clipe de taină.

Parastasul de pomenire

A doua zi Joi 18 Sept. după slujirea sfintei Liturghii, Înălții ierarhi învesmântați în odăjdii aurite, înconjurați de mare sobor de preoți și diaconi au ieșit în procesiune la mormântul vrednicului de pomenire Mitropolitul Gavriil Bănulescu, vajnicul ardelean care-și doarme acolo somnul de veci. — În duhul celei mai desăvârșite reculegeri. Misiunea ardeleană s'a închinat memoriei marelui Ierarh care cu o conștiință clarvăzătoare a știut să împlinească una din cele mai binecuvântate lucrări la începutul veacului al 19-lea pe pământul Basarabiei.

După rugăciunile de prohodire, I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului cu totul pătruns de valoarea simbolică a momentului, a rostit cuvinte din cele mai evocatoare și mai adânc simțite. Cel dintâi și cel mai de seamă Vlădică al Ardealului de astăzi, aducea omagiu de preamărire și smerită închinare în numele Ardealului duhovnicesc „vestitului păstor“ venit tot din Ardeal înfăptuind în Basarabia o operă

din cele mai remarcabile pe tărâm bisericesc și național.

Evocarea I. P. S. Sale a fost un fel de dialog cu strălucita figură a marelui Bănulescu.

„Frumos loc de odihnă ți-ai ales Înalt Prea Sfințite, cum frumoasă ți-a fost și viața. Mare lucrare ai săvârșit aici la granițele de răsărit ale neamului românesc. Cerul te-a ales îndrumându-ți pașii în aceste părți; Cel de sus a voit ca un fiu al Ardealului

Slujba Parastasului

să tragă la Nistru, cu multă pricepere și cu înalt simț religios și patriotic, brazdă adâncă spre folosul de obște al neamului românesc.

Cu vederile limpezi caracteristice oamenilor mari Ti-ai înțeles misiunea și cu duh de prooroc Te-ai închinat ei. Te-ai rugat, ai propovedit, ai învățat, ai zidit, ai fost cu adevărat „vestit păstor“, care sufletul ți-ai pus pentru turmă.

De pe meleagurile Ardealului am venit și noi în ceas de cumpănă în aceste părți ca să ne împlinim o datorie frățească. Mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să aducem cuvânt de mângăiere fraților noștri din Basarabia, după marea încercare din anul 1940. — După două săptămâni de lucrare, ne înfățișăm aici la mormântul I. P. S. Tale. La

Chișinău, la Orhei, la Bălți, în atâtea părți ale Basarabiei am văzut acum după mai bine de 100 de ani urmele lucrării bine cuvântate a I. P. S. Tale. Acum la sfârșitul lucrării noastre misionare pentru Basarabia poposim lângă mormântul dela Căpriană înclinându-se cu smerenie și cerând duh din spiritul mare al I. P. S. Tale."

De încheiere I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae aduce mulțumiri P. S. Sale Efrem Loțitor de arhiepiscop al Chișinăului pentru toată sollicitudinea și frățeasca iubire pe care a arătat-o Ierarhilor și preoților din Ardeal; mulțumește de asemenea autorității publice în frunte cu Dl General Voiculescu Guvernatorul Basarabiei, clerului și poporului basarabean pentru deosebit de buna primire pe care au făcut-o misiunii ardeleni în Basarabia.

Răspunde P. Sf. Sa Efrem care într'o succintă expunere arată greutățile prin cari a trecut Basarabia dar cu ajutorul lui Dumnezeu izbăvirea a venit întotdeauna la timp. Mulțumește I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae și întregii misiuni a Ierarhilor și preoților din Ardeal cari venind în Basarabia între împrejurările de acum au împlinit una din cele mai frumoase fapte.

Popasul din codru

Misiunea religioasă din Ardeal încheindu-și în acest fel lucrarea, se îndrepta acum spre Chișinău, unde aștepta o telegramă dela Dl Mareșal Antonescu în vederea trecerii dincolo de Nistru la Tiraspol și în alte sate și orașe moldovenești ce se întind până la Bug.

Când am ieșit pe poarta mănăstirii era ora 11; soarele binefăcător de Septemvrie se ridica triumfător pe bolta albastră a cerului pe care zadarnic se trudea ochiul ca să descopere vre-o geană de nor. Adâncul cerului senin se reflectează și'n sufle-

tele noastre. Eram stăpâniți cu toții de cea mai bună dispoziție, porneam veseli spre Chișinău pentru ca de acolo primind Înalta aprobare să pornim mai departe. Mașinile noastre cari făcuseră o bună probă

de rezistență în cele două săptămâni, urcau cu viteză redusă scoțându-ne din ceaunul Căprianiei în drum de codru. În dreapta și'n stânga noastră pe mari întinderi pădurea era tăiată. Vestiții codrii de pe vremea lui Ștefan Vodă erau doborâți de secure pentru cine știe câta oară. Nu peste mult însă am intrat din nou în umbra dumbravei. Stejari înalți se ridicau falnici de o parte și de cealaltă a drumului

nisipos din pădure. Nu voi putea uita niciodată frumuseța acelei păduri și popasul făcut în mijlocul ei.

Deodată coloana mașinilor se oprește, una din ele era în pană de motor. Cinci șase șoferi s'au strâns în jurul mașinii cu pricina și-au început reparația care a ținut o oră aproape. — În acest timp o bună parte a P. Sf. Lor Episcopi și a preoților misionari s'au strâns în jurul I. P. S. Sale Mitropolitului Nicolae. Au început îndată istorisiri despre codru și despre dragostea românului pentru pădure. Era firesc ca vorbirea să poarte și asupra frumoaselor cântece românești despre codru și pădure. — I. P. S. Sa ne spunea că în tinerețea I. P. S. Sale a cântat cu multă bucurie multe doine și că cele despre pădure îi plăceau mai mult, iar pe unele din ele le mai știe și acum. — Apoi dregându-și vocea a început să cânte:

*„Codrule ce te mândrești
Că așa de tânăr ești?
Astăzi mâne cine știe
Codru-i fi o sărăcie.“*

Accentele vibrante ale doinei din Ardeal răsunau pătrunzător în adâncul codrului basarabean. La vocea plină de căldură a I. P. S. Sale s'au asociat și alte voci din ale celor de față, încât ne-a fost dat să trăim acolo, în margine de codru, unul din acele momente reconfortante care-ți rămân în amintire pentru multă vreme.

Ajunși la Chișinău, telegrama ne aștepta. I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae, cu P. S. Lor Episcopii și cu preoții din misiunea ardeleană erau poftiți de-a trece în Transnistria, la Tiraspol, unde luând legătură cu Dl Prof. G. Alexianu, Guvernatorul Transnistriei, vor întocmai un program de lucrare pentru câteva zile în acel ținut. S'a dat numai decât cuvântul de ordine: Aprovizionarea mașinilor și pornirea cât mai grabnică spre Tiraspol.

